

noetikou meros) a sufletului. El vorbește despre speculațiune în legătură cu identitatea dintre gândire și ceea ce este gândit (*noesis kai noeton*), ca și în legătură cu identitatea dintre cunoaștere și ceea ce este cunoscut (*episteme kai epistetou*). Este vorba despre „cunoașterea cea speculativă” (*he episteme he theoretike*), zice Aristotel, cea care se reproduce catoptronic pe ea însăși. Această gândire-cunoaștere speculativă, în cazul „celor fără materie” (*epi tou aneu hyles*), este considerată, ca „facultate speculativă” (*theoretike dynamis*) a gândirii, că ar ține de „un alt gen al sufletului” (*heteros genos tes psyches*) și că „numai acesta” (*tauto monon*), spre deosebire de celelalte părți ale sufletului (*ta loipa moria tes psyches*), ar putea fi separat de acestea cum este separat eternul față de coruptibil (*endechesthai chorizesthai kathaper to aidion tou phthartou*). Termenul de „separație” (*chorismos*) denotă o influență de tip platonician. Ce-i drept, Aristotel ezită când afirmă că o parte a sufletului ar fi „separată” de celelalte, căci adaugă: „fără a fi însă nimic clar (*phaneron*)”. Oricum, această parte, cea speculativă, ca eternă și necoruptibilă, sugerează Divinitatea ca obiectiv originar al „vederii Zeului” (*theos+horeo*). La Aristotel este vorba tocmai despre „gândirea care se gândește pe sine” (*he noesis noeseos noesis*), care se reproduce catoptronic. Din această cauză, Aristotel consideră că Speculațiunea este cea mai plăcută și cea mai bună (*he theoria to hediston kai ariston*).

Mai concret, gândirea speculativă se ocupă cu studiul cauzelor și al principiilor prime, ca și cu studiul Ființei ca Ființă, scopul Speculațiunii fiind adevărul. În aceste accepțiuni, gândirea speculativă se dovedește a fi la baza întregii *Metafizici* a lui Aristotel. Și, într-adevăr, *Metafizica* lui Aristotel este *speculativă*. Aceasta, cu toate că el n-a elaborat o teorie a formelor noetice ale Speculațiunii, cum a făcut-o în cazul Rațiunii.

Din această perspectivă, la remarcă lui Hegel că Aristotel are meritul de a fi elaborat teoria completă a silogismelor, dar meritul și mai important ar fi că n-a aplicat-o nicăieri în *Metafizică*, se poate răspunde că nici n-ar fi reușit s-o aplice, deoarece *Metafizica* lui este speculativă.

După Aristotel, problema Speculațiunii apare la neoplatonicieni. Unul dintre neajunsurile pe care le-au perpetuat aceștia a fost și acela de a reveni la semnificația originară a Speculațiunii mai mult ca privire decât ca gândire, care a și condus la traducerea în limba latină a termenului gr. *theoria* prin lat. *contemplatio*. Dispunem totuși de *Enneadele* lui Plotin, care ar trebui citite însă în grecește, căci traducătorii moderni au introdus, în afară de „contemplație” în loc de *Speculațiune*, și „intelect” în loc de *gândire* sau *cuget* pentru *nous* și „inteligibil” în loc de *noetic*, pentru *noeton*.

La Plotin, deși neoplatonic, se face vădită semnificația de Ființă a Unului, ca la Aristotel (*to on kai to hen tauton*), cu deosebirea că la el este mai pregnantă superioritatea Unului, ca și anterioritatea lui ca Primul (*to proton*). La Aristotel și în filosofia clasică speculativă se ajunge la Unul, la Plotin se pornește de la Acesta. Ambele direcții însă, cât și parcursul, pot fi speculative, ca și sistemele filosofice care au fost instituite pe baza acestora. În cazul lui Plotin, sistemul filosofic (din cele șase *Enneade*) este dublu speculativ, adică și pornind de la Primul (Unul) spre Materie („Ultimul”) și, invers, pornind de la Materie către Primul, în sensul că „Ultimul” este o reproducere catoptronică a Primului. Adică se poate porni și de la original

către reproducere (ca de la cauză la efect) și invers, de la reproducere către original (ca de la efect la cauză). Numai că între Primul și Ultimul intervin trei ipostaze (*hypostaseis*) ale aceluiași Unul: Binele, Gândirea și Sufletul. Ceea ce ne interesează aici este modalitatea de reproducere catoptronică de Sine a Unului. Aceasta se face vădită ca un fel de „ieșire” (*proodon*) din Sine, astfel încât Unul să rămână totuși identic cu Sine, iar ceea ce se produce să fie asemănător (*homoios*) Sine, ca și când ar fi oglindit. Căci acela a cărui imagine (*eikon*) este oglindită nu pierde nimic prin această „ieșire” din Sine. În plus, prin reproducerea catoptronică se petrece și o reîntoarcere (*epistrophe, conversio*) la Sine, prin care se produce însă și un fel de emanație (*aporroia*) din Sine, tot cu menținerea identității de Sine. În felul acesta apare Gândirea (*nous*) care, în accepție aristotelică speculativă, se gândește pe Sine, adică se reproduce, la rândul ei, catoptronic și va conduce la a treia ipostază care este Sufletul.

După realizarea prin acte speculative a Lumii, adică prin reproduceri catoptronice succesive ale Unului, Plotin vorbește și despre tendința inversă de ridicare spre hipostaze superioare prin cunoaștere speculativă, noetică, până dincolo (*epikeina*) de lumea substanțială. Tendința speculativă de reproducere prin asemănare și prin înmulțire, consideră Plotin, este proprie și regnurilor animale inferioare. Dar până și gândirea, când ajunge la cele care o depășesc, la cele divine, de exemplu, de „dincolo” și de „deasupra” lumii substanțiale, când ar trebui să obțină liniștea (*hesychia*) necesară speculativării acestora, este nevoită să intre într-o stare de extaz (*exstasis*), de pierdere de sine, pentru a corespunde „obiectului” care o transcende. Este vorba, de data aceasta, despre o transformare speculativă a subiectului cunoașterii în obiectul cunoscut (*episteton*), care, întrucât procesul gnoseologic este noetic, este obiectul gândit (*noeton*). În felul acesta se ajunge și pe cale gnoseologică la Gândirea care se gândește pe Sine ca ipostază Supremă a Speculativului, a reproducerii catoptronice de Sine.

Trebuie să remarcăm la Plotin și faptul că Gândirea (*ho nous*) ca hipostază a Unului este diferită de gândirea obișnuită (*en te psyche*), căci Ea trebuie să fie anterioară Sufletului (*noun pro psyches einai dei*), este diferită de Suflet și superioară (*nous psyches heteron kai kreitton*). Gândirea obișnuită se referă la corpuri (*somata*), pe când Cealaltă la forme fără materie (*aneu hyles*), adică la idei (*ideai*) chiar de tip platonice care participă (*metechon*) la viață, fiind fiecare identică și diferită (*tauton kai thateron*), și mișcare, și repaus (*kinesis kai stasis*).

Este prefigurată astfel, hipostaziată, adică despărțită de Suflet, gândirea speculativă și formele sale supercategoriale. În plus, considerând că gândirea și ființa sunt identice (*noun de kai on tauton*), Plotin afirmă despre Gândirea [speculativă] că este ființa ca fiind și adevărata substanță (*to on ontos kai ten alethe ousian*).

La Proclus se observă un fel de „sistemizare” a metodei speculative cu accentul (de manieră pitagoreică) pe scheme dialectico-speculative triadice, bine marcate la toate cele *cinci* serii de reproduceri catoptronice succesive corespunzătoare celor trei ipostaze plotiniene ale Unului. La Proclus însă nu numai Unul este primul (*to proton*), ci fiecare „serie” de reproduceri este un fel de oglindire a Unului (a Primului), de ieșire (*proodos*) din sine și de revenire la sine (*epistrophe, conversio*), ieșirea având semnificația dedublării, a dualității, iar

revenirea (*trias*) sugerând reunirea (*mikton*), care, platonice vorbind, este mai mult „amestec” (*mixis*) decât sinteză (à la Hegel). Dar triadele se repetă, în forme specifice, de cinci ori.

Ce-i drept, și la Plotin, dacă se adaugă Unul și materia la cele trei ipostaze (Binele, Gândirea și Sufletul), se obține o pentadă, însă domeniul Speculațiunii ca atare este numai al Unului, pe care Proclus îl caracterizează în maniera supercategorială ca transcendent (*exeremenon*) gândirii raționale și intelective, ca și cunoașterii (*agnoston*) și exprimării (*areton*) obișnuite. Recomandarea însă a exprimării Speculativului cu ajutorul negațiilor (*dia ton apophaseon*) reprezintă doar neputința Rațiunii de a exprima supersubstanța (*hyperousia*) Unului care este *epikeina tou ontos*. Este, platonice vorbind, separat (*choriston*), infinit (*apeiron*) și etern (*aidion*), adică absolut (*haplos*) în sine și pentru sine (*auto kath'hauton*). La toate acestea trebuie adăugat că Unul, de data aceasta chiar parmenidian vorbind, este și totul (*to pan*).

La Proclus, Supercategoriile apar însă numai în exprimare determinativ rațională referitoare la Unul (*to hen*) care este etern, dar nu reprezintă Eternitatea ș.a.m.d.

Trebuie adăugat și faptul că Proclus, în raportările celor cinci serii ipostatice, marchează clar aspectele reproductiv catoptronice ale acestora de la prima spre ultima. Dar, în afara raportării acestora prin participare (*methexis*) a celor inferioare la cele superioare, prin care se realizează asemănarea (*homoiosis*) prin oglindire (speculativare), Proclus introduce și raportarea lor cauzală, marcând astfel semnificația de Temei a Speculațiunii, de cauză și principiu (*aitia kai arche*).

Filosofii creștini neoplatonici, ca Sf. Augustin, s-au inspirat, în mod firesc, din *Sfintele Scrieri*. Când Dumnezeu zice: „Să facem om (*anthropos*) după chipul sau imaginea noastră (*kat'eikona hemeteran*) și prin asemănare (*kat'homoiosin*)” sugerează reproducerea catoptronică, pe care o atribuie și Platon Demiurgului, care avea la dispoziție Ideea ca model (*paradeigma*) pe care o reproducea ca imagine (*eikon*), făcând astfel lucrul creat cât mai asemănător (*homoiotatos*) cu modelul.

În *Noul Testament* se vorbește însă și despre modalitatea de catoptronizare speculativă (*katoptrizesthai, speculari*) a Slavei Domnului, care poate fi văzută doar ca prin oglindă (*per speculum*). Este vorba despre speculativarea numită mai târziu „contemplare” (*contemplatio Dei*), dar care, în mod evident, era diferită de simpla vedere și care presupunea asemănarea (*homoiosis, similis*) de tipul oglinzirii.

Este vorba, firește, despre asemănarea celor lumești cu cele divine, ca în Rugăciunea „Tatăl nostru”: „precum în Cer, așa și pe Pământ” (*hos en ourano kai epi ges, sicut in caelo, et in terra*).

Chiar și atunci când folosește termenul de „contemplație”, Johannes Scottus Eriugena distinge din cadrul acesteia „considerația speculativă” (*speculativa consideratio*) referitoare la Divinitate, care va deveni în germană *Gottesbetrachtung*, iar *speculatio* în genere *Betrachtung* în loc de *Kontemplation*. Căci simpla vedere sau contemplare (observare) a Divinității „față către față” (*prosopon pros prosopon, facie ad faciem*) nu este posibilă în Creștinism, ci numai „prin oglindă” (*per speculum*), adică prin speculativare sau reproducere catoptronică.

Sf. Toma face legătura Speculațiunii, pe linia pauliană de recunoaștere a Creatorului care se oglindește în creațiile sale, cu relația de la efect la cauză: *speculum est videre causam per effectum in quo eius similitudo relucet*. Este o viziune inversă față de aceea platonice a lui Proclus (de la cauză la efect), dar semnificativă și aceasta pentru Speculațiune ca Temei gnoseologic. Sf. Toma face, de asemenea, legătura dintre Speculațiune, *meditație* și *revelație*.

El se referă și la Sf. Bernardus care, față de Revelația obișnuită de tip creștin, prin *revelatum* divin determinativ, vorbește amănunțit și despre Revelația inversă pornită de la creștin către Dumnezeu, care nu este posibilă decât prin *Extază*, ca fază finală a *meditației* despre Transcendența Divină. Dar Sf. Toma se referă și la Richardus de Sancto Victore, care enumerase treptele meditației până la depășirea rațiunii (*supra rationem*) pe care o presupune Speculațiunea despre taina Trinității (*de misterio Trinitatis*). În toate cazurile fiind vorba și despre starea finală de extaz (*raptus mentis*).

Ce-i drept, uneori, fără să se facă distincția dintre Intellect și Rațiune, s-a vorbit, în loc de Speculațiune, despre Intellectul Speculativ și, în loc de Speculativare, despre contemplație speculativă. Acestea fiind încercări de a reduce, în fond, Speculațiunea la facultăți inferioare ale gândirii, cărora li se atribuiau determinații suplimentare. Așa o să apară mai târziu și „Rațiunea Speculativă”.

Se pare că Nicolaus Cusanus a fost acela care a separat gândirea speculativă de Intellect și de Rațiune, indiferent dacă acestea ar fi identice sau nu, căci Speculațiunea este *dincolo* de ele (le transcende) și *deasupra* lor (le depășește). Speculațiunea este *altceva*, se referă la *altceva* și procedează *altfel*.

Cusanus îi spune chiar Speculațiune (*speculatio*) acestei facultăți superioare a gândirii, deși folosește frecvent și termenul de „credință” (*fides*), pe care o consideră mai presus de „orice rațiune și inteligență” (*supra omnem rationem et intelligentiam*), dar și termenul nepotrivit de „intuiție intelectuală” (*intuitio intellectualis*) pentru ceva care este *deasupra* intelectului. Unele considerațiuni ale lui Nicolaus Cusanus despre Speculațiune sugerează tehnica isihasmului ortodox de obținere prin meditație a stării extatice de „liniște” (*hesychia*). *Speculatio*, zice Cusanus, *est habitatio in pace. Nam est quies rationalis spiritus seu ultima felicitas*.

Speculațiunea se referă la Dumnezeu, conceput ca unitate a opușilor (*coincidentia oppositorum*), „unitate”, de la Unul (*to hen*), cu semnificație antitetice. *Deus omnia est*. În El coincide maximul și minimul, începutul și sfârșitul. Adică Alfa și Omega, *arche kai telos, principium et finis*, cum se zice în *Noul Testament*.

Dar „coincidența” cea mai importantă este Sfânta Treime, Unitatea Absolută (*unitas absoluta*), căci unitatea în genere există numai ca trinitate (*unitas enim non nisi trinitas est*). Nu numai Dumnezeu, ci și Sufletul și Lumea (Universul) sunt unitați triadice (*Est igitur unitas universi trina*). Ceea ce i-ar fi plăcut desigur și lui Hegel, care n-a cunoscut însă scrierile lui Cusanus.

Procedura prin care se exercită Speculațiunea este meditația cu ajutorul căreia aceasta, concepută ca un fel de „mișcare” a minții (*est speculatio motus mentis*), de înaintare până la depășirea Intellectului și a Rațiunii, ajunge în starea de extază prin care se poate realiza unitatea cu Dumnezeu (*unio mystica*).

Meditația mistică transcendentă, deoarece Divinitatea Creștină este transcendentă, a fost și mai este practică de către monahii de la Muntele Athos. Se pare că întemeietorul a fost Ioan Scărarul, autorul lucrării *Scara Raiului*, care sugerează și ea o „mișcare” de ridicare, de elevare a Sufletului spre Transcendență și Supersistență (*hyperousia*, cum îi spunea Dionisie Pseudo-Areopagitul). Părintele Dumitru Stăniloae considera că isihasmul era practicat și în Țările Românești începând din secolul al XIV-lea și, după Acad. Răzvan Theodorescu, chiar mai dinainte, având însă la călugării athoniți o vechime apreciabilă, cel puțin după scrierile rămase, din secolele VI și VII. Pe baza acestora poate fi elaborată un fel de „schemă” a meditației transcendente care se dovedește însă asemănătoare cu „schema” meditației transcendente orientale. Ambele sunt meditații mistice. Dar, și după caracterizarea lui Hegel, misticul este echivalent ca semnificație cu Speculativul. Adică presupune depășirea Intelectului și a Rațiunii, sugerând uneori că depășește și gândirea în genere, dar nefiind altceva decât „mișcarea” acestora către propria sa desăvârșire, de la reproducerea catoptronică până la reunirea cu Sine. Și reprezintă încercarea gândirii speculative de a pătrunde pe terenul Transcendenței sau al Transcendentalității, în care domnește principiul coincidenței opușilor, al schemelor dialectico-speculative binare, triadice, ca la Cusanus, dar și tetradice și pentadice.

Meditațiile mistice sunt metode de exercitare a gândirii speculative, dar există și alte tipuri de meditație: artistice, științifice, filosofice și chiar politice. Au existat și acestea în tot cursul istoriei, dar n-au fost conștientizate. În filosofie, de exemplu, termenul de „meditație” apare abia la Descartes (*Meditationes de prima philosophia*). „Mi-am descătușat azi mintea de toate grijile, zice Descartes în traducerea lui Constantin Noica, mi-am pregătit un răgaz sigur, mă retrag singur, voi fi în sfârșit de-a binelea liber pentru a începe în chip serios acea obștească răsturnare a părerilor mele”. „Voi închide acum ochii, îmi voi astupa urechile, voi îndepărta toate simțurile...” și așa mai departe. Cu alte cuvinte, Descartes vorbește despre „starea de liniște” (*hesychia*) sau de pace (*habitatio in pace*), despre claustrare, despre concentrare... adică despre fazele meditației, despre pregătirea pentru „ridicarea” pe „treptele desăvârșirii” către Dumnezeu (Transcendență) și către Suflet (Transcendentalitate) și către întregul Univers de aici, de dincolo și de dincoace de noi, către domeniile „coincidenței contrariilor”, ale dialecticii speculative.

Dezvoltarea științelor și a tehnicii moderne, ca și a mișcărilor social-politice și antireligioase din secolul al XVIII-lea au determinat apariția materialismului și a pragmatismului, principial, a dominației Intelectului și a Rațiunii în defavoarea Speculațiunii. Și, astfel, cel puțin în țările occidentale, Teologia speculativă este înlocuită treptat cu Teologia rațională al cărui domeniu de studiu este Divinitatea, pentru Suflet însă apare Psihologia rațională, iar pentru Univers sau pentru Lume, Cosmologia sau Ontologia, tot raționale amândouă. Într-o oarecare măsură mai dăinuie însă în lumea orientală Mistica speculativă cu cele două tipuri de meditație.

Dumnezeu, Sufletul și Lumea erau însă domenii de studiu ale teologiei și ale filosofiei, ale metafizicii în accepție aristotelică, de două milenii și acumulasera date bazate nu numai pe Rațiune, ci și pe Intelect, chiar dacă ele nu erau prea bine delimitate, dar foarte multe dintre aceste date erau obținute prin Speculațiune și

purtau cu sine toată încărcătura dialecticii speculative. Or, toate acestea și altele care ar mai putea fi adăugate, considera Immanuel Kant, nu mai sunt tolerabile, căci ele, dialectice fiind, de tipul coincidenței opușilor, încalcă principiile gândirii corecte, redusă însă numai la Intelect și la Rațiune, pe care Kant a și încercat să le distingă. Acestea sunt motivele care l-au condus la elaborarea celebrei *Critici a Rațiunii Pure*. Mai exact, este vorba despre „Critica Rațiunii pure speculative” (*Kritik der reinen spekulativen Vernunft*), despre critica aplicării, a utilizării sau a folosirii (*Gebrauch*) speculative sau constitutive a Rațiunii. Prin această utilizare a Rațiunii se poate ajunge la obiecte sau la concepte despre aceste obiecte independente de orice experiență posibilă, la Idei. Acestea, utilizate regulativ, pot fi considerate ca idealuri demne de urmat, dar care nu există ca atare. Speculativ, Rațiunea, care produce astfel de Idei, când le constituie ca obiecte transcendente, ajunge la contradicții, antinomii sau paralogisme. Cele mai importante Idei speculative sunt despre: Dumnezeu, Suflet și Lume (Univers). Acestea sunt considerate ca și când (*als ob*) ar exista realmente (constitutiv, speculativ), cu toate că nu pot fi obiecte ale niciunei experiențe posibile. Prin urmare, Rațiunea, pentru a nu deveni speculativă, trebuie să nu depășească limitele oricărei experiențe posibile (*die Grenzen aller möglicher Erfahrung*), căci în afara acestora nu este pentru noi nimic decât spațiul gol (*für uns nichts als leerer Raum ist*).

Altfel spus, Kant a surprins domeniul Speculațiunii, Transcendența și Transcendentalitatea, cât și specificul dialectic al acestora, dar l-a considerat inacceptabil, ca rezultat al Rațiunii speculative și nu al unei facultăți a gândirii distincte de Intelect și de Rațiune. Cu toate acestea, el însuși a procedat adesea dialectico-speculativ, tetradic și triadic.

Făcând abstracție de scrierile sale din tinerețe, în care elaborează ipoteze cosmice pornind de la presupunerea unor forțe cu acțiuni antitetice (atracție și respingere), adoptarea celor două tabele cu împărțirea tetradică a judecăților și a categoriilor în grupe triadice amintește de concepția argumentativ tetradică a Sf. Toma de Aquino, iar în privința triadelor îl amintește pe Cusanus. Dar, în plus, a constituit chiar punctul de plecare al viitoarelor scheme dialectico-triadice adoptate de reprezentanții idealismului speculativ german, triadele fiind plasate în domeniul categorial filosofic, adică la nivelul superior de clasificare arborescentă a genurilor. „Există, zice Kant, un număr egal de categorii în fiecare clasă [dintre cele patru], anume trei, ceea ce dă de asemenea de gândit, fiindcă altfel toată diviziunea *a priori* prin concepte trebuie să fie o dihotomie. La aceasta se mai adaugă faptul că a treia categorie rezultă în fiecare clasă din unirea celei de-a doua cu cea dintâi. Astfel, *totalitatea* nu este „altceva decât *pluralitatea* considerată ca *unitate*...”. Or, toate acestea sunt cazuri flagrante de *coincidentia oppositorum*. Facem abstracție de faptul că atât tetrada, cât și triadele, chiar în tabelul judecăților, de la care se pornește, corespund numai aproximativ clasificării corecte a tipurilor de judecăți.

Pornind de la ideile lui Immanuel Kant, referitoare la contribuția cunoașterii la „producerea” obiectului de cunoscut, prin formele sensibilității (spațiul și timpul), Johann Gottlieb Fichte consideră că este mai important subiectul în sine însuși, despre care vorbea Kant (*Subjekt an sich selbst*), decât obiectul (*Ding an sich selbst*). Iar subiectul cu referință la propria persoană este Eul, care înseamnă, firește,

și conștiință, și, respectiv, gândire. Iar în manieră reproductiv catoptronică, Eul se gândește pe sine ca Eu. Acestuia i se opune non-Eul, considerat însă ca un fel de emanație a Eului care se opune Sine și ca diferit de sine. Și, în manieră kantiană, se realizează apoi sinteza Eului cu non-Eul. Sinteza pe care o face însă tot Eul. După schema speculativă neoplatonică, Eul prin ieșire (*proodon*) din sine se reproduce catoptronic în non-Eu și prin întoarcere (*epistrophe, conversio*) la sine se reunește cu sine. Interpretare la care nu s-ar fi gândit Kant, dar pe care a sugerat-o prin schema sa triadică. După această „autocunoaștere”, Eul începe să-și ordoneze non-Eul prin propriile lui categorii, prin „trecerea” însă de la una la alta: de la *unitate* la *pluralitate* și prin sinteză (sau reîntoarcere asupra acesteia) la *totalitate* ș.a.m.d. Altfel spus, Fichte încearcă să *deducă* categoriile una din alta prin ciclurile lor triadice. „Lucru la care, zice Hegel, de la Aristotel încoace nu s-a mai gândit nimeni”.

Este, firește, o altă modalitate de gândire decât cea intelectuală și rațională, pe care însă Fichte o numește, ca și Cusanus uneori, „intuiție intelectuală”.

Când a revenit asupra propriilor sale idei, Fichte a înlocuit Eul cu Dumnezeu ca Persoană și Ființă absolută, care iese din Sine și se revelează ca Lume în manieră speculativă de tip neoplatonic.

Se poate considera că la Fichte găsim toate elementele *filosofiei speculative* pe care le va prelua Schelling și apoi Hegel. În rezumat, găsim: 1) temeiul (*Grund*), baza și punctul de plecare (*to proton*) al gândirii speculative, care trebuie să fie un necondiționat; 2) acesta reprezintă însă unitatea unor opuși (*coincidentia oppositorum*), care tind spre separație și opoziție; 3) unul dintre opuși îl produce catoptronic pe celălalt care la rândul său îl reproduce pe primul; 4) tendința este însă de reunire (*conversio*) a opușilor într-o sinteză cu caracteristicile Temeiului inițial, acesta fiind însă al doilea (*to deuteron*) ș.a.m.d. în cadrul fiecărei categorii filosofice; 5) acestea se întemeiază una pe cealaltă în procesul autoproducturii de sine a Temeiului.

Friedrich Wilhelm Joseph Schelling a fost unul dintre cei care au „broadat” sisteme filosofice speculative pe „canavaua” de împletituri triadice ale categoriilor, folosind ca Temei: „identitatea” (dintre subiectiv și obiectiv), la început chiar Eul fichtean, apoi „conștiința de sine”, alteori „inteligenta” sau „indiferența”, dar și „Absolutul” și, în cele din urmă, „Dumnezeu”. Categoriile de bază au determinat și denumirile diferitelor sisteme filosofice speculative ale lui Schelling. „Eul ca principiu filosofic”, „filosofia identității”, „filosofia indiferenței”, „idealismul absolut”, „filosofia revelației”, dintre care unele au devenit și titluri de lucrări. Cu pretenția însă de acoperire a întregii realități cu rețeaua triadelor speculative, „schema” opoziției dintre subiectiv și obiectiv l-a condus pe Schelling la opoziția dintre Natură și Gândire, sau Spirit, dar și la reproducerea lor catoptronică pe baza raportării dialectico-triadice a categoriilor, astfel încât Natura să tindă, prin dezvoltare și evoluție, de la anorganic spre organic și spre Spirit, iar Spiritul spre obiectivare.

Schelling a realizat o performanță deosebită. Aplicând schemele triadice unor categorii din domeniul filosofiei naturii, mai precis din „fizica speculativă” (el avea și o revistă de fizică speculativă „*Zeitschrift für spekulative Physik*”), a obținut niște rezultate pe baza cărora s-au făcut descoperiri epocale, ceea ce a ridicat considerabil prestigiul filosofiei speculative și al dialecticii.

În fine, Georg Wilhelm Friedrich Hegel a realizat un sistem filosofic dialectico-speculativ triadic compus din: știința logicii, filosofia naturii și filosofia spiritului.

Hegel a fost o personalitate deosebită, un bun cunoscător al istoriei filosofiei, al tuturor disciplinelor filosofice și al tuturor științelor din vremea lui, cu istoriile lor cu tot. A fost un spirit enciclopedic, care ar fi putut să devină specialist în oricare dintre științe cu excepția celor exacte, în special a celor matematice. Pe baza distincțiilor dintre facultățile gândirii: Intelect, Rațiune și Speculațiune, s-ar putea spune că Hegel avea însă carențe de inteligență, dovadă și rezultatele slabe la matematici din timpul școlarității, dar și adversitatea lui ulterioară față de matematică și matematicieni, ca și față de Intelect în genere ca facultate inferioară a gândirii. Nici cu Rațiunea n-o ducea Hegel prea bine, căci impunea cu orice preț schema triadică în orice context. Butada că, dacă Realitatea nu este conformă cu schemele triadice, cu atât mai rău pentru ea, denota carențe serioase în privința respectării adevărului. Se spunea că și în viața privată avusese tot felul de complicații cvasisentimentale și, prin scrierea apărută, ce-i drept postum, despre *Viața lui Iisus* se dovedește că nu prea era nici creștin. De Rațiune Hegel era însă speriat și, cu toate că a fost un maestru al Speculațiunii, îi zicea „Rațiune pozitivă”, având în minte probabil „Rațiunea Speculativă” a lui Kant. Aceasta, de teamă să nu fie considerat „iraționalist”.

Hegel a fost însă, incontestabil, cel mai mare gânditor speculativ din toate timpurile, tot așa cum a fost și Aristotel în domeniul Rațiunii, deosebirea dintre ei este însă că ultimul a elaborat o logică valabilă până în zilele noastre, pe când Hegel, în loc să-și elaboreze propria lui „logică speculativă”, a încercat s-o falsifice, în maniera „rațiunii speculative”, pe cea aristotelică, cu rezultatul bizar pentru un gânditor de talia lui, de a intra direct în conul de umbră și de uitare al Istoriei.

Una dintre cauzele acestei situații este și absolutizarea schemei dialectico-speculative triadice, când în mod evident mai erau încă din Antichitate, dar și pe vremea lui Hegel, și alte scheme, începând cu cea binară și cu cea tetradică și sfârșind cu schemele pentadice, aplicabile toate la domenii *diferite*, iar ele însele fiind ireductibile la triada hegeliană.

Erorile absolutizării triadei, cu sau fără intenție, au deschis câmpul vast al „sofisticii speculative”, iar pentru toate acestea vina îi revine, în mare parte, lui Hegel. În filosofia noastră, Constantin Noica a fost cel care tot repeta că logica lui Hegel ar trebui să fie rescrisă. Noica însă n-a rescris-o și nici n-a încercat s-o facă. Dar locul unei asemenea rescrieri nu este aici, în domeniul Speculațiunii, ci în acela al Rațiunii Speculative, în care s-a exersat Hegel ca logician.

Hegel n-a avut continuatori deosebiți, cei mai importanți au fost Karl Marx și Friedrich Engels, urmați de așa-numiții „marxiști”. Aceștia însă, care apreciau în mod special dialectica, au dat o interpretare materialistă raportului dintre Gândire și Natură, considerând că nu Natura trebuie să fie conformă Gândirii, ci invers, ceea ce este, firește, corect. Numai că simpla inversare a raportului n-ar fi trebuit să fie făcută cu menținerea Naturii așa cum o interpretase Hegel, adică dialectică, pe măsura Gândirii dialectice pe care o reproducea catoptronic. Dar la marxiști Natura a rămas dialectică (*Dialectica Naturii*), deși în Natură nu există contradicții, ci opoziții, iar

Gândirea, care nu se reduce la Speculațiune, a rămas aceeași, ca la Hegel. A dispărut însă Filosofia Spiritului, înlocuită cu materialismul dialectic, economia politică și socialismul științific, teorii pe baza cărora a fost instituită (prin revoluție și dictatură) societatea socialistă. Ceea ce a însemnat, la vremea respectivă, un succes deosebit al filosofiei materialist-dialectice.

NOTĂ: Despre succesul pe care l-a avut filosofia materialist-dialectică, cât și despre dezastrele pe care le-a produs pe plan social-politic va fi vorba la momentul potrivit, adică al relatărilor despre posibilitatea aplicării practice în Existența Reală a teoriilor elaborate în domeniul Realității pe baza diferitelor forme ale facultăților gândirii din domeniul Ființei inteligibile, raționale sau speculative.

1. REFERINȚA ONTICĂ A SPECULAȚIUNII

Din perspectivă aristotelică, spre deosebire de Intellect (*phronesis*), prin care cunoaștem *cum sunt* obiectele, și față de Rațiune (*logos*), prin care știm *ce sunt* acestea, Speculațiunea (*theoria*) ne oferă cunoașterea Ființei propriu-zise, a Ființei ca Ființă (*to on he on*), căci nici Intellectul, nici Rațiunea nu speculativează (*theorei*) Ființa ca atare (*kath'hauto*), ci numai în parte (*en merei*). Dar cu ajutorul Speculațiunii, prin care cunoaștem Cauzele prime și Principiile (*protai aitiai kai archai*), știm și *de ce este* (*dia ti esti*) ceea *ce este* așa *cum este*. Speculațiunea presupune Intellectul și Rațiunea, dar mai presupune și Temeiul acestora.

Ce-i drept, la nivelul fiecărei facultăți a gândirii există un fel de „motivație” noetică a formelor gândirii: a celor intelective prin demonstrație deductivă (axiomatică sau nu); a celor raționale prin demonstrație silogistică. Se poate considera că axiomele din care pot fi deduse anumite formule logico-matematice sunt cauzele și principiile acestora, după cum și termenul mediu era considerat un fel de cauză a silogismului și, respectiv, premisele drept cauze și principii ale concluziei, mai ales atunci când erau universal afirmative și adevărate. Dar toate aceste „motivații” își au temeiul în Principiile Gândirii Speculative care se reproduce pe sine catoptronic (*he noesis noeseos noesis*). Și se gândește în totalitatea sa, amintind de „Ființa Totală” (*pantelos on*) a lui Platon. Ea reprezintă întreaga ontologie, numită de către Aristotel Filosofia Primă (*prote philosophia*), iar cu trimitere directă la Speculațiune (*theoria*) sunt trei discipline: matematica, fizica și teologia (*tres philosophiai theoretikai: mathematike, physike, theologike*). La acestea se mai adaugă și astrologia (cosmogonia și cosmologia care țin de domeniile speculative ale matematicii). Nu trebuie să uităm nici de Gândirea Speculativă (*nous theoretikos*), adică de „genul acela de suflet” (*genos tes psyches*) care ar putea fi separat ca eternul de coruptibil.

Obținem astfel, din perspectivă aristotelică, un tablou mai amplu decât cel triadic al lui Immanuel Kant, compus numai din ontologie (cosmologie), psihologie și teologie.

Important este domeniul matematic, pe care Kant nu l-a considerat printre cele bântuite de interpretare speculativă, cu toate că, spre zilele noastre, cele mai cunoscute paradexe sunt referitoare la transfinitul matematic.

Cele cinci domenii ontice de referință ale Speculațiunii ar fi: 1) cel ontologico-fizic; 2) cel matematic; 3) cel cosmologic; 4) cel psihologic și 5) cel teologic. Însă la fiecare dintre acestea trebuie făcute anumite precizări: din domeniul ontologico-fizic referința Speculațiunii se îndreaptă către totalitățile infinite de tipul mulțimilor de mulțimi care ajung să fie și să nu fie incluse unele în altele; din domeniul matematic interesează șirurile infinite de numere cu particularitățile lor dialectice; din domeniul cosmologic sunt investigate în special cazurile de transcendență spațială, iar din cel cosmogonic, transcendența în timp; domeniul psihologiei transpersonale nu mai necesită explicații, iar cel teologic este prin excelență speculativ.

Cu rectificările de rigoare, cele cinci domenii ontice de referință ale Speculațiunii sunt: 1) totalitățile infinite; 2) șirurile transfinite de numere; 3) transcendența cosmică spațială și transcendența cosmogonică în timp; 4) fenomenele psihice transpersonale și paranormale și 5) religiozitatea și fenomenele teologice transcendente și transcendentale.

Toate acestea sunt domenii asupra cărora, dacă sunt aplicate formele noetice ale Intellectului și ale Rațiunii, se ajunge la obținerea unor enunțuri contradictorii de tipul antinomiilor kantiene. Kant considera, din perspectiva Intellectului și a Rațiunii, că aceste domenii sunt la limita oricărei experiențe (intelective sau raționale) posibile. Când Rațiunea depășește aceste limite, devine speculativă. Adepții Speculațiunii consideră că domeniile acestea depășesc într-adevăr limitele Intellectului și ale Rațiunii, dar, în loc să fie „interzise”, ele sunt legitime pentru o facultate a gândirii superioară acestora, care se bazează pe alte principii. Or, din perspectivă kantiană, nu numai că este interzis „accesul” spre acestea, dar ele însele, datorită faptului că depășesc limitele amintite, sunt lăsate în „spațiul acela gol” (*lehrer Raum*). Ele, ca atare, tot kantian vorbind, nu pot fi nici dovedite, nici infirmate.

Mai târziu, L. Wittgenstein va spune că despre ceea ce nu se poate vorbi, în limbajul logico-simbolic al Intellectului, trebuie să se tacă (*Woron man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen*). Dar despre aceste domenii de dincolo și de dincoace de limitele Rațiunii și de limitele Intellectului s-a vorbit de când există vorbirea și s-a tot scris și nu sunt încă semne, cu toate că pe alocuri au fost chiar interzise vorbirea și scrierea despre ele, că a sosit sau va veni vremea „tăcerii”. Și aceasta, pentru simplul motiv că domeniile super raționale și super intelective au fost și vor fi gândite, ce-i drept în mod speculativ, adică speculativate, când se face corect, prin facultatea gândirii corespunzătoare acestora, adică prin Speculațiune.

Aceasta nu înseamnă însă că domeniile respective n-au fost gândite incorect, să zicem, cu mijloacele Intellectului și ale Rațiunii, mai ales că unele au devenit chiar obiecte de studiu ale științelor particulare în care sunt folosite, până în zilele noastre, metode intelective și raționale. Și, în mod evident, nici după critica extrem de dură a lui Kant, n-a încetat niciun psiholog, să zicem, să mai cerceteze sufletul sau vreun teolog să mai creadă în Dumnezeu, de frica paradoxelor și a antinomiilor semnalate la care ar putea să ajungă. Și chiar au ajuns.

Matematicienii, de exemplu, încercând să cerceteze fundamentele matematicii, aristotelic vorbind, să caute cauzele prime și principiile numerelor, au elaborat teoria mulțimilor. În felul acesta au reușit să formuleze definițiile numerelor. Cardinal „unu”, de exemplu, este „mulțimea tuturor mulțimilor cardinal echivalente cu o mulțime care conține un singur element”. Definiția se face însă apelând la un concept, „mulțimea tuturor mulțimilor”, care este de puterea Infinitului sau a Transfinitului. Or, în asemenea situații, kantian vorbind, ne așteptăm la apariția paradoxelor, adică la apariția unor contradicții care nu mai pot fi soluționate. Orice segment finit din șirul numerelor naturale conține și un segment finit de numere pare și de numere impare. Dacă șirul numerelor naturale este infinit, atunci el nu mai poate să cuprindă șirul numerelor pare, căci și acesta este infinit, deoarece fiecare număr par poate fi pus în corespondență biunivocă cu fiecare număr din șirul celor naturale: 1 cu 2; 2 cu 4; 3 cu 6 ș.a.m.d. până la infinit. De unde se poate conchide că șirul numerelor naturale cuprinde și nu cuprinde șirul numerelor pare, dacă ambele sunt infinite. Ceea ce nu poate fi acceptat din perspectiva Rațiunii. La fel și în cazul mulțimilor de mulțimi, unele se conțin pe sine ca element, altele nu se conțin. Dar mulțimea tuturor mulțimilor care nu se conțin, dacă se conține, atunci nu se conține și dacă nu se conține, atunci se conține.

În astfel de condiții, din perspectiva Speculațiunii, situația este normală, căci așa se petrec lucrurile în domeniul Transfinitului. Matematicienii clasici au căutat soluția paradoxelor, adică, în spirit kantian, evitarea lor, afară de cei intuiționiști, care gândeau dialectico-speculativ și considerau că succesiunile de numere ilustrează mediul „denumirii libere” (*das freie Werden*), că numărul unu este el însuși purtătorul opoziției, căci adăugat la un număr par îl face impar și adăugat la unul impar îl face par, adică îl transformă pe fiecare în opusul său, el fiind un fel de „celulă antitetica”.

Dar și geometria, care este aparent evidența (de la *video, videre*) aritmeticii, abundă în „prelungiri” la infinit, la mediul în care „te poți aștepta la orice”, cum sunt, de altfel, toate „tăieturile” și „împărțirile” de segmente care dau șiruri infinite de zecimale, ca numărul „pi” (3,14 ...) sau „numărul de aur”. Și zice matematicianul intuiționist că între numerele din șirul infinit al zecimalelor poate să apară și succesiunea „123456789”, căci dacă n-ar putea să apară, atunci șirul n-ar fi infinit, dar oricât ai prelungi împărțirea nu vei ajunge niciodată la succesiunea respectivă, căci aceasta este caracteristica dialectico-speculativă a Infinitului numeric potențial, că *el conține* și că *el nu conține* astfel de succesiuni, adică aici se încalcă principiul noncontradicției (*im Gebite des freien Werden*). Motiv pentru care nu va renunța nimeni la împărțirile care dau numere cu zecimale. Ceea ce știa și Immanuel Kant, dar nu voia să-i supere pe matematicieni.

Dar nici psihologii și nici teologii nu și-au abandonat „meseriile” de teama contradicțiilor. Aprofundând anumite fenomene psihice, cum zicea și Kant, la limita dintre somn și starea de veghe, în cazul hipnozei, de exemplu, psihologii au constatat că, în anumite faze ale somnului, pacienții pot auzi mai bine decât în starea de veghe. Și, mai mult, că pot auzi sunete imperceptibile, dar nu mai aud sunetele puternice. Aceasta, în faza hipnozei numită „paradoxală”. „Kantienii știu de ce!” Psihologii însă, în loc să caute „soluții” la astfel de situații, caută să le

provoace cu precădere, căci tocmai în asemenea momente, să le zicem, ale „devenirii libere a Sufletului”, acționează cel mai bine sugestia verbală, șoptită a psihologului cu influențe tămăduitoare, benefice pentru suferințele pacienților.

Contra teologilor însă, după modelul kantian al reducerii religiei numai în cadrul limitelor rațiunii (*innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*) au apărut tot felul de critici, cea mai vestită fiind a lui Feuerbach, îndreptată contra „esenței Creștinismului”, și multe cărți în care a fost rescrisă Viața lui Iisus fără minunile care sunt contradictorii. Dar teologii au avut numai de câștigat, mai ales de la atei cei mai sânguincioși în găsirea contradicțiilor, căci „coincidentia oppositorum” este tocmai semnul sacralității, „celula antitetică”, să-i zicem, a religiozității, „limita”, în termeni kantieni, de la care începe Credința.

2. PROCESELE PSIHICE DE BAZĂ ALE SPECULAȚIUNII

Faptul că Speculațiunea se referă la totalități și procesualități infinite în spațiu și timp, cu depășiri ale limitelor oricărei experiențe posibile, determină procese psihice deosebite prin care se realizează și mental „depășiri” ale gândirii obișnuite. Este vorba despre ceea ce s-a numit „meditație”, proces psihic de bază al Speculațiunii, diferit și de percepția intelectuală și de contemplația rațională, având ca finalitate *revelația* speculativă, față de intuiția intelectuală și față de reflecția rațională.

Despre meditație s-a vorbit mai mult în legătură cu religiile, deci din perspectivă *mistică*. Termenul „mistic” provine din gr. *myo* care înseamnă a închide ochii, a-ți întoarce privirea respectiv gândirea spre interior (*gnoti se auton*). Închiderea ochilor a devenit simbol al meditației. Avea legătură cu misterele (*mystes*) de la Eleusis, cu ritualurile de inițiere, care erau secrete, misterioase (*mystereon*). Ele presupuneau purificarea (*katharsis*) și pregătirea pentru moartea (*melete thanatou*) și renașterea rituale ale inițiatului, *melete* însemnând și exercitarea acestor ritualuri într-o stare deosebită de conștiință (de concentrare și meditație). *Melete* are și semnificația generală de *meditație*, care originar, de la gr. *melo*, înseamnă a se pregăti, a îngriji, a exersa un ceremonial, un ritual de inițiere, de divinație (la oracole), mai nou, a-și călăuzi gândirea spre ceva, a se concentra.

Termenul „meditație” (lat. *meditatio*) provine din rădăcina indo-europeană *med-*, care înseamnă „înapoi”. Ea presupune întoarcerea gândirii (germ. *Nachdenken*) spre sine. O gândire „îndărătnică” s-ar putea zice, cu semnificația speculativă de reproducere catoptronică.

Meditația speculativă, spre deosebire de percepția intelectuală și de contemplația rațională, este o activitate psihică deosebit de complexă și nu se reduce la 1) meditația mistică, ci există și 2) meditație artistică; 3) meditație științifică; 4) meditație social-politică și 5) meditație filosofică. Și fiecare dintre acestea presupune tipuri de meditație subordonate.

Ce-i drept, au fost studiate ca atare mai mult meditațiile mistice, împărțite în două clase: transcendente și transcendentale. Cele transcendente occidentale sunt de tipul *isihasmului*, cu numeroase variante. Cele transcendentale orientale sunt în genere de tip ebraic, islamic, indian, budist, taoist, tibetan și zen.

Fiecare tip de meditație se bazează pe tehnici speciale de procedură (*melete*) și de exersare, dar au fost acceptate totuși câteva elemente caracteristice, în genere comune fiecărei meditații, „elemente” numite și „faze” sau „etape” ale meditației speculative, considerată ca un fel de „proces” al cărui obiectiv ar fi *revelația*. Fazele meditației pot fi reduse la următoarele cinci: 1) Pregătirea; 2) Clausturarea; 3) Relaxarea; 4) Extazul și 5) Revelația.

Contrar accepțiunilor New Age-iste, procesul meditațiilor speculative este de lungă durată, nu poate fi considerat un simplu „experiment”, care ar putea fi făcut de către oricine și oricând.

1) *Pregătirea* meditației speculative în orice accepție durează mai mulți ani; la anumite populații toată perioada copilăriei și adolescenței, căci membrii unei comunități tradiționale își educă copiii în spiritul credințelor în divinități transcendente la occidentali sau transcendente la orientali. Finalitatea acestora, în măsura în care sunt religii autentice și urmăresc legătura (*religio*, de la *religo*, *religare* = a lega) cu Divinitatea, este realizarea unității mistice (*unio mystica*) a credinciosului cu Divinitatea. De fapt, reunirea cu aceasta (în urma unei despărțiri, păcat originar, alungare din Rai, viață iluzorie, blestemul existenței etc.) sau, în terminologia noastră, reproducerea catoptronică a reunirii prin Revelația Speculativă.

O parte dintre adolescenții selectați și supuși unor probe urmează calea *inițierii* în doctrina mistică. În acest timp sunt supuși la exerciții fizice și spirituale, corespunzătoare „tehnicii” (*melete*) de meditație tradițională. Au un regim special de alimentație, de igienă (corporală și spirituală), de comportament. Au, de regulă, câte un învățător, inițiator sau călăuzitor pe căile meditației spre desăvârșire sau perfecționare în vederea obiectivului meditației.

2) *Clausturarea* este retragerea, însingurarea, despărțirea de colectivitatea în care și-a făcut pregătirea. Aceasta, cu îngăduința inițiatorului, care nu acceptă clausturarea decât în urma unor probe și ritualuri numite, de regulă, „ritualuri de trecere”, ca cele de la adolescență la maturitate.

Clausturarea este extrem de complicată, datorită faptului că presupune organizarea traiului pe o perioadă îndelungată în singurătate. Presupune „apărarea” singurătății, posibilitatea procurării de hrană și de apă, asigurarea curățeniei locului și a igienei corporale, a rezistenței în fața intemperiilor etc. Sunt, firește, multe cazuri de abandon și de renunțare până la obținerea calității de „sihastru”, cum se spune în limbaj popular, „locația” acestuia fiind numită „sihăstrie”. Sihăstriile autentice sunt rare.

3) *Relaxarea* este activitatea propriu-zisă de Meditație Speculativă, care nu se confundă cu tehnicile obișnuite de relaxare relativă prin: controlul respirației, prin concentrare vizuală (cu mandale) sau auditivă (cu mantră sau muzică), prin introspecții corporale, percepții la distanță, levitații etc.

Relaxarea autentică presupune automatizarea oricăror mișcări corporale care să nu mai presupună executarea lor conștientă (un fel de somnambulism) și controlul organelor de simț care, simultan sau succesiv, să transmită sau să nu mai transmită informații de la orice distanță sau din orice moment. Se obține astfel Relaxarea propriu-zisă, liniștirea totală (*hesychia*) a simțurilor și a facultăților gândirii referitoare la obiectele exterioare și la simțurile interne, fiind pregătită astfel posibilitatea Gândirii Speculative de a se reproduce catoptronic pe Sine însăși.

4) *Extazul* este un fel de *raptus mentis*, de ieșire din sine (*proodon*) a Gândirii și de reîntoarcere (*epistophe*) la sine în vederea „emanației” (*aporroia*) de Sine care ar trebui să fie reproducerea catoptronică finală a obiectivului pe care l-a urmărit meditația. Extazul este faza cea mai avansată a întregului proces la care ajung foarte puțini meditatori, chiar dacă obțin în faza Relaxării rezultate spectaculare (cazul fahirilor care ne uimesc prin forțele lor paranormale) și capacități terapeutice deosebite. Tocmai practicarea acestora dovedește că ei sunt „abandonați” sau „excluși” de pe traseul anevoios al desăvârșirii meditației. Ei n-au avut tăria de a se desprinde, de a se „rupe” de senzorialitate, ci, dimpotrivă, s-au adâncit în ea încercând s-o domine. „Răzbunarea” corporalității vine însă repede, iar puterea se transformă în slăbiciune, sănătatea în boală, suferință și moarte.

Realizarea Extazei este considerată ca un fel de „eliberare” a gândirii speculative, singura garanție a reproducerii catoptronice a Marelui Obiectiv al Meditației Speculative care, în cazul meditației mistice, este de natura Divinității. Dar nici prin această „eliberare” nu se obține încă rezultatul final, ci doar *posibilitatea* apariției acestuia, după care urmează *așteptarea*.

Datorită interpretărilor mistice creștine, terminologia, de la *theoria* și *speculatio*, are semnificații vizuale în meditația occidentală. Chiar și *așteptarea* (lat. *ad spectare*, de la *specto* = a privi) pare o pregătire (*melete*) vizuală pentru vederea unei imagini oglindite. Dar *așteptarea* poate fi auditivă când urmează Cuvântul lui Dumnezeu sau poate să reclame toate simțurile când este „chemată” Lumina Taborică a Duhului Sfânt. Dar toate acestea sunt simbolice, căci simțurile au fost separate prin extaz. Gândirea Speculativă fiind singura care se gândește pe Sine.

În cazul Isihasmului Ortodox, *așteptarea* este de cele mai multe ori zadarnică, „procesul” meditației nu poate fi desăvârșit decât prin Voința Domnului (*Voluntas Domini*).

5) *Revelația* (gr. *apokalypsis*, lat. *revelatio*) înseamnă „dezvăluirea” sau „descoperirea” reproducerii catoptronice a Gândirii Speculative.

Într-un anumit sens putem spune că reproducerea catoptronică a Gândirii Speculative poate să ia *orice* înfățișare, „să devină toate” (*to panta ginestai*, cum zicea Aristotel) în funcție de obiectivul pe care îl urmărește meditatorul, adică mistic, artistic, științific etc.

Originar, și în greacă, și în latină, „descoperirea” înseamnă mai mult „dezvăluirea” a ceva care era ascuns, dar poate să însemne și găsirea a ceva care nu exista în prealabil și, mai important, reproducerea, în terminologia noastră, catoptronică, a ceva care nici n-ar putea să existe, căci este transcendent sau transcendental, adică este dincolo sau dincoace de tot ceea ce există.

La creștini, *Revelația* numită și „directă” are ca semnificație principală, în cadrul cunoașterii lui Dumnezeu, a Creatorului prin creațiile Sale, descoperirea acestora și mai ales a măreției lor, care nu mai necesită însă nicio meditație specială. De asemenea, Dumnezeu, Sfânta Treime, Sfinții sau Îngerii Domnului „se arată”, sub diferite înfățișări, se „aud” sau se „simt”, dar numai de către cei „aleși”. Tot prin *Revelație* „directă”, de la Divinitate la credincioși, sunt transmise diferite „mesaje”, se pot face anumite scrieri fără vreo „pregătire” (*melete*) meditativă. În manieră revelatoare directă sunt interpretate și marile calamități naturale și diferitele „semne” cosmice, unele fiind vizibile pentru toată lumea.

Revelația mistică este speculativă și se realizează rar și greu, căci necesită și aceasta intervenția sau îngăduința Divinității (în cazul Creștinismului). În meditațiile orientale, în afara efortului și a perseverenței, a rezistenței organice, considerată „putere”, mai intervin anumite „bariere” personale, un fel de „păcate” din decursul reîncarnărilor anterioare, care pot, în afara „ispitelor” de a se complăce pe trepte inferioare ale meditației, să împiedice Revelația finală.

Termenul de *Unio Mystica* este considerat adesea valabil pentru toate tipurile de Revelație Mistică, cu toate că Aceasta diferă în funcție de specificul meditației. „Contopirea” meditatorului cu Divinitatea, ca tip de *coincidentia oppositorum*, rezidă adesea într-o „stare” (*stasis*), să zicem Vacuitatea sau Nirvana la orientali, Liniștea Deplină (gr.*hesychia*) la occidentali, dar și „apropierea” de Divinitate și chiar „dialogul” cu Îngerii (în isihasmul ortodox).

Oricum, reținem faptul că Revelația este rezultatul Meditației Speculative, al Gândirii Speculative, care este astfel „eliberată”, care își „iese din Sine” (*proodon*) și, prin propria ei reproducere catoptronică (*speculatio*), produce Revelația Mistică.

Dar aceasta nu este decât o schemă dialectico-speculativă pentadică de ilustrare a „mecanismului” de legătură cu diferitele procese psihice care contribuie la realizarea Ei. Având în vedere condițiile în care se petrece meditația autentică (în Clausturare), investigațiile psihologice sunt imposibil de realizat. S-au făcut însă multe investigații asupra metodelor de relaxare, în special orientale, dar și occidentale. Unele dintre aceste metode țin, într-adevăr, de „treapta” a treia din schema pentadică a Meditației Mistice.

De exemplu, tehnicile respiratorii de obținere a relaxării se regăsesc și la meditorii orientali și la cei occidentali. Efectele lor constau în încetinirea ritmului cardiac. Orientalii folosesc mijloace vizuale (*mandale*), pentru concentrarea atenției, și acustice (*mautre*); la occidentali se folosesc obiecte strălucitoare și muzică sau înregistrări ale unor sunete naturale liniștitoare. Adoptarea diferitelor poziții (posturi) poate să contribuie la obținerea unor stări de veghe sau hipnotice. Prin exercitarea acestora se pot obține diferite stări de relaxare independent de efectuarea vreunui tip de meditație autentică. Dar tocmai aceste stări de relaxare, ușor de produs, sunt numite frecvent „meditații” și sunt considerate adesea „benefice”. Ele au fost și controlate cu electroencefalografe și caracterizate prin emiterea, pe diferite zone ale scalpului, a unor impulsuri electrice de tipul undelor cerebrale Alfa cuprinse între 8–12 Hz, ceea ce se presupune că ar corespunde și stării de relaxare din cadrul meditației propriu-zise. Oricum, caracterizarea relaxării prin „Creșterea numărului de unde alfa lente (opt-nouă pe secundă)” face evidentă diferențierea Speculațiunii ca facultate a gândirii în exercitarea sa și din punct de vedere psihologic și fiziologic (încetinirea ritmului cardiac, ceea ce nu se petrece nici în cazul gândirii intelective, cu predominanță perceptivă, nici în cazul gândirii raționale în care intervin și mecanismele audiolingvistice).

Cu aparatură sofisticată occidentală se încearcă inducerea stării de relaxare cu ajutorul unor aparate de producere a undelor alfa. Consecințele nu sunt însă întotdeauna „benefice” și pot determina dependențe de aparatură în lipsa căreia se pot instala stări de agitație sau de anxietate.

Faptul că în stările de relaxare, induse prin mijloace de tipul celor amintite, ar fi stimulate capacitățile individuale creative depinde, firește, de „pregătirea” persoanelor care practică relaxarea. Niciun ignorant nu poate să fie creativ într-un domeniu pe care nu-l cunoaște, oricât de „relaxat” ar fi.

Pentru înțelegerea acestor situații se pot face referințe la celelalte tipuri de meditație, în special științifice și artistice. Ele nu se fac după nicio schemă dialectico-speculativă, ci sunt pur și simplu constatate la personalitățile cu performanțe speculative în domeniile lor de activitate.

Se constată, în primul rând, că toți au parcurs adesea perioade lungi de instruire. Aristotel, de exemplu, a fost elev al lui Platon 20 de ani. Între perioada de pregătire și cea de claustrare și de relaxare pot fi interferențe și pot fi obținute chiar și revelații de către unii dintre savanții și artiștii care au avut condiții de educație speciale, chiar din adolescență: cazul lui Leibniz, de exemplu, în logică, sau al lui Mozart în muzică. Se constată însă că toți au avut și condiții de claustrare. Ce-i drept, unii au trăit tot timpul în claustrare, de exemplu, filosofii medievali. Revelațiile au fost adesea urmate de alte pregătiri, iar relaxările alternau cu activități (de cult sau pedagogice, de exemplu).

Immanuel Kant își organizase atât de strict viața, încât trecuse anumite activități pe seama slujitorului său și le efectua pe altele somnambulic, revenind zilnic la „porția” de relaxare la ore fixe.

În anumite cazuri, Extazul, odată declanșat, revenea spontan, ca și Relaxarea. Uneori, chiar dacă personalitatea era nevoită să facă alte activități, căuta să nu piardă „legătura” cu Revelația, rememorând-o și relatând-o în mod repetat, după cum și unii mistici repetă mereu aceeași rugăciune într-un fel de meditație permanentă.

Relaxarea și Extazul, mai ales când nu sunt urmate de revelații evidente, ca în cazurile relatate de către Platon, când Socrate se oprea și rămânea în stări de tipul catalepsiei, pot fi considerate ca tulburări mentale. Numai rezultatele revelațiilor, dacă sunt semnificative, infirmă astfel de simptome. Dar pentru a „vedea” rezultatele Revelației, dacă ele sunt științifice sau artistice, trebuie pregătite, interpretate, prelucrate. Balzac numea această activitate „maternitate cerebrală”, adică activitatea de prelucrare a ideilor obținute prin Revelație, care nu sunt clare nici pentru „creatorii” lor. S-ar putea spune că unele idei ar trebui citite „în oglindă”, dar nici aceasta nu este întotdeauna clară și dreaptă. Auditiv, ele sunt ca sunetele pe care le auzea Pitia din falia care ducea la zeița Gaia din adâncul Pământului. Sunetele erau interpretate, prelucrate, transformate în cuvinte, puse în versuri și citite, în cele din urmă, de către preoții care le și ciopleau apoi în piatră pe zidul Templului ca să rămână acolo pentru totdeauna. Tot așa cum au rămas marile teoreme ale geometriei, legile fizicii sau principiile logicii, închise în tratate și manuale care sunt citite și învățate de două milenii. Și ne stărnesc mereu mirarea și admirația (*thaumaston*), ca și Unul, care este Totul (*to pan kai to hen*), ca și schemele acelea dialectico-speculative, triadice, tetradice sau pentadice de reproducere catoptronică a Gândirii Speculative care se „aprinde și se stinge”, ca focul lui Heraclit, după măsura de aur a dreptei filosofării.

S-ar putea vorbi și despre revelațiile permanente, pe care le au personalitățile elevate din rândul artiștilor și al oamenilor de știință. Unii dintre aceștia „produc” opere într-un ritm alert. Lucrează aproape zi și noapte în anumite perioade sau toată viața. Lanțul acesta neîntrerupt de revelații se realizează prin păstrarea, cum se zice, a „legăturii cu muzele”. Prin exersare permanentă. Ce-i drept, sunt și persoane cu mare „productivitate” fără valoare, despre care se zice că nu sunt „bântuiți de muze”. Aceasta este un fel de scriptomanie. Așa-numitele „genii” scriau însă mult. Se consideră că aveau revelații „deschizătoare de drumuri”, de „direcții” sau „orientări”, pe care le urmau apoi în mod consecvent.

Mulți savanți recunosc faptul că unele idei le-au venit, ca niște imbolduri, independent de voința lor, cum zicea matematicianul Georg Cantor, că el era un grefier care scria sub dictarea lui Dumnezeu.

Unul dintre marii „producători” de filosofie a fost Aristotel, cu bună pregătire la Școala lui Platon (20 de ani), care a scris apoi nenumărate lucrări într-un timp foarte scurt. Căci, de multe ori, marii creatori nu rezistă prea mult (*ars longa, vita brevis*).

Se mai constată și faptul că în anumite domenii, în special artistice, dar și în matematici perioadele de maximă creativitate sunt în adolescență și în tinerețe. În alte domenii, ca în filosofie, cu excepția logicii, care este un fel de „poezie a filosofiei”, productivitatea maximă este la maturitate și la bătrânețe. Acestea sunt „revelații târzii ale gândirii speculative”.

Sunt însă și revelații deosebite, și acestea sunt cele mai multe, care n-au fost și nu vor fi niciodată cunoscute, căci n-au fost nici publicate, nici comunicate. Revelațiile Sfinților, ale Marilor Sihaștri, dar și ale atâtor genii care au trăit în singurătate și au murit necunoscute sunt dovada, am putea spune, de risipa pe care o face Spiritul Lumii cu cele mai elevate dintre comorile Sale.

3. FORMELE NOETICE ALE SPECULAȚIUNII

Pare curios, la prima vedere, că tocmai Speculațiunea, ca facultate (*dynamis*) a gândirii, despre care spunea Aristotel că ar putea fi separată ca eternul de coruptibil (*khataper to aidion tou phthartou*), respectiv, ca Divinul sau Sacrul de profan, n-a fost tratată ca atare și nu i-au fost enumerate formele de bază. Dar nu pe Aristotel îl certăm, căci acesta a făcut, Slavă Domnului, destul pentru logică. Și nici pe cei care au practicat meditația și pe care, cum este și firesc, nu i-a interesat „expunerea” Revelațiilor, ci trăirea lor efectivă, ci trebuie să le aducem reproșuri celor care au făcut sisteme întregi de filosofie dialectico-speculativă, fără să ne spună cum au procedat și lăsându-ne să credem că, de fapt, lucrurile s-au petrecut așa de la sine, ei nefiind decât un fel de „povestitori”. Dar, chiar dacă lucrurile s-ar fi petrecut așa, și n-ar fi existat decât un singur sistem dialectico-speculativ, și tot ar fi trebuit să se facă ceva mai mult decât o tablă de materii suspect de triadică.

Cauza acestei situații o constituie însă maniera în care au fost concepute sistemele dialectico-speculative, și anume aceea de „personificare” a categoriilor filosofice. Originea acestei maniere poate fi găsită la Kant, dar ea este mult mai

veche și apare în mod evident la Plotin, care a fost amintit deja. Și trebuie spus că tocmai mecanismul speculativ, de oglindire, i-a prilejuit și justificat maniera personificării, înainte de toate a Unului, care se reproduce catoptronic pe Sine. Aristotel n-ar fi acceptat așa ceva, chiar dacă și el identifica Unul cu Ființa și vorbea despre o gândire (cea speculativă) care se gândește pe sine. Dar nici Unul și nici Ființa, chiar dacă ar fi putut să se „oglindească”, nu s-ar fi apucat să „facă” Lumea, căci Aceasta, aristotelic vorbind, este eternă, deci era deja „făcută”.

La Plotin, Unul „face” Gândirea și aceasta Sufletul, ultimele două nemaifiind ale vreunui individ, dar cuprinzându-l și pe acesta. La fel se întâmplă și cu Binele, al cărui „statut” independent este garantat de conceperea lui, în spirit platonice, ca fiind în sine și pentru Sine (*auto kath' hauto*), ceea ce, aristotelic vorbind, este greu de acceptat, dar și mai greu se poate admite că astfel de entități ar putea să devină „lucrative”.

Creatorii de sisteme dialectico-speculative au pornit însă de la Kant, de la *Critica rațiunii pure*. Titlul acesta ar fi trebuit să fie șocant, căci Rațiunea este o facultate a gândirii (a omului). Cum poate să fie criticată o facultate sau o capacitate a omului? Cum ar putea fi criticată, de exemplu, vederea, auzul sau pipăitul? Dar Kant aduce precizări că nu face o critică a cărților (*nicht eine Kritik der Bücher*) despre Rațiune, respectiv a opiniilor sau a concepțiilor despre Rațiune, ci chiar a facultății Rațiunii în genere (*des Vernunftvermögens überhaupt*), pe care înseamnă că o considera, platonice vorbind, în sine și pentru sine. Și chiar zice că Rațiunea ar avea o soartă specială (*das besonderes Sicksal*) de a fi copleșită de întrebări pe care nu le poate evita și care sunt impuse de Natura însăși a Rațiunii (*Natur der Vernunft*) ș.a.m.d.

Aceasta înseamnă că Rațiunea este „personalizată”, adică are propria ei soartă, face și dreg, produce idei, de exemplu, ca și Intellectul care produce concepte. Nu trebuie uitat că Immanuel Kant îi zice „Rațiune pură” și „Intellect pur”, iar conceptele și ideile erau *a priori*, ca și formele sensibilității etc.

În cadrul sistemelor dialectico-speculative, *toate* categoriile filosofice sunt personalizate. Adică, în loc de „oasele moarte”, cum le zice Hegel conceptelor și categoriilor din logica Rațiunii și a Intellectului, „aruncate la întâmplare unele peste altele”, cele dialectico-speculative, care sunt de fapt *aceleași*, sunt „trezite la viață” și, ca în filmele cu desene animate, imaginile (*eikona*) acestora puse, ce-i drept, într-o anumită ordine și tot repetate cu mici diferențe unele față de celelalte, lasă impresia că „se mișcă” și chiar că „se transformă” unele în altele, iar „mișcarea” aceasta n-ar fi altceva decât „Mersul Lumii”.

Pornind de la textul lui Aristotel din *Metafizica* despre Gândirea care se gândește pe Sine, pe care îl reproduce în limba greacă la sfârșitul *Enciclopediei sale filosofice*, Hegel consideră că Dumnezeu, care este Gândire (la Aristotel *theoria* = Gândire Speculativă), gândindu-se pe Sine, devine Natură, iar Natura devine Spirit (*Das Logische wird zur Natur, und die Natur zum Geiste*). Aceasta înseamnă că fiecare categorie filosofică a Logicului, a Naturii și a Spiritului, în această succesiune prestabilită, devine un fel de „organ” logic, natural sau spiritual, „oglindit” sau „văzut” în trei „oglinzi” diferite, el fiind însă unul și același, dar mereu altul. Strădania lui Hegel și a înaintașilor săi a fost aceea de a face ca

fiecare categorie, oriunde s-ar găsi, să fie mereu alta, să nu cumva să respecte vreo schemă, căci atunci s-ar repeta pe sine, ar fi același *caput mortum* plimbat de ici colo. Or, ceea ce se schimbă în permanență este tocmai *forma*, și aceasta nu ca simplă înfățișare sau aspect (gr. *morphe*), ci mai ales ca structură, ca alcătuire (germ. *Gestalt*), dar și ca formă noetică (gr. *eidōs*) și ideală (gr. *idea*). Aceasta ar fi explicația pentru care, principial, creatorii de sisteme dialectico-speculative n-au vorbit despre *formele noetice* ale Speculațiunii, fiindcă acestea ar trebui să fie infinite, ca și procesele din care fac parte „organele” schimbătoare de forme. Oricum însă, „organele” sau „organismele” acestea care străbat procesul de autoproducere de sine care, la Hegel, începe cu *Ființa*, sunt în mod evident categorii filosofice. Și chiar Hegel le menționează și pe cele „plasate” (la Fichte și la Schelling) în locul Ființei: Eul, Indiferența, Identitatea etc., dar și Adevărul, Absolutul și Dumnezeu. Să ne fie însă cu iertare, dar toate „acestea” sunt „aruncate la întâmplare unele peste altele”, ceea ce n-au făcut-o nici reprezentanții Intellectului și nici ai Rațiunii.

Justificarea acestei situații, hegelian vorbind, ar fi aceea că de oriunde s-ar porni se va ajunge la același rezultat, adică la constatarea că Gândirea se opune sieși ca Natură și se recunoaște ca Spirit, iar Gândul acesta, în măsura în care va deveni Conceptul ca atare, fiind și Liberul însuși, poate să aleagă orice direcție, toate drumurile ducând la Idee, la Adevăr, la Absolut, la Dumnezeu, căci, firește, așa ar sta lucrurile.

Dacă însă „gândul”, oricare ar fi el, nu este altceva decât un produs al gândirii noastre și nu are libertatea de a se face pe sine, atunci trebuie considerat, în funcție de specificul fiecărei facultăți a gândirii, ca fiind corespunzător unei anumite forme noetice intelective, raționale sau speculative. Fiind vorba aici, în sistemele filosofice dialectico-speculative, despre gânduri referitoare, kantian vorbind, la Lume, la Suflet și la Dumnezeu, hegelian, la Gândire, la Natură și la Spirit, cu privire la totalități infinite, la procesualități eterne, la transcendențe și la transcendentalități, gândite și exprimate prin enunțuri contradictorii, este evident că ne găsim în domeniul gândirii speculative, al facultății (*dynamis*) gândirii noastre de reproducere catoptronică a acestor totalități și procesualități, și anume cu propriile sale forme noetice pe care le găsim, ce-i drept, și în tabelele de materii ale sistemelor dialectico-speculative, dar nu ca simple genuri de categorii, ci ca personaje diferite sau ca întrupări diferite ale aceluiași personaj care se face pe sine, se opune sieși și se reunește cu sine.

Făcând abstracție de modalitatea „derulării” categoriilor, mai ales la Hegel, constatăm, datorită metodei dialectico-speculative triadice, apariția triadelor de tip Gândire-Natură-Spirit în toate domeniile, adică și în Gândire, și în Natură, și în Spirit. Ceea ce va conduce la curiozitatea discutării în logică, la partea despre concept, de exemplu, și despre opusul acestuia obiectual, cu subdiviziuni referitoare la mecanism, chimism și teleologie, după care urmează Ideea, cu subdiviziunile: viața, cunoașterea, Ideea absolută. Ceea ce conduce la numeroase amestecuri de planuri, logico-ontice și gnoseologice: esență, existență, realitate. Dar este ușor de observat că majoritatea categoriilor utilizate în sistemele dialectico-speculative sunt de fapt concepte obișnuite, specii, genuri și genuri de categorii (calitate, cantitate), pe

care le găsim în logica Rațiunii, ca și formele noetice ale acesteia: noțiune (concept), judecată și silogism, care nu au nimic în comun cu gândirea speculativă. Ele sunt doar „tratate” dialectic, adică în maniera Rațiunii Speculative, de aplicare la orice domenii a metodei dialectico-speculative (triadice).

a) Supercategoriile speculative

Pentru delimitarea formelor noetice ale Speculațiunii de categoriile, conceptele etc., interpretate dialectic, păstrăm denumirea de „Supercategorii” cu determinativul de „speculative” pentru formele noetice pe care le putem reprezenta (localiza) *deasupra* genurilor supreme din Arborele lui Porphyrius, ca în Fig.1:

Fig. 1

Dintre genurile supreme ale Rațiunii, adică genurile care nu mai au alte genuri supraordonate, fac parte și cele zece genuri de categorii ale lui Aristotel: substanța secundă sau esența, calitatea, cantitatea etc., și cele patru genuri de categorii ale lui Kant: cantitatea, calitatea, modalitatea și relația, fiecare având câte trei „specii” de categorii subordonate.

Dintre genurile supreme ale Rațiunii nu fac parte însă cele cinci genuri numite de regulă tot „supreme”, cărora am putea să le spunem, pentru a le deosebi, „maxime” (*ta megista ton genon*), ale lui Platon: ființa, unu și multiplu, același și altul, în loc de unu și multiplu, pot figura și alte perechi de genuri „maxime”, să zicem finit și infinit. În cadrul acestor perechi nu trebuie să confundăm însă „unu” cu Unul, nici „infinit” cu Infinitul și nici ființa (*to on*) cu Ființa (*to einai*). Dar asupra acestor genuri maxime vom reveni.

1. *Supercategoriile autologice ale Subsistenței* sunt cele mai importante Supercategorii speculative: Unul, Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul. Fiecare dintre ele le exprimă pe toate celelalte, iar toate exprimă Subsistența, cel mai important capitol al *Filosofiei Pentadice*.

2. *Supercategoriile Transcendenței și ale Transcendentalității* sunt prin excelență obiectivele majore ale meditației speculative: mistice, științifice, artistice,

social-politice și filosofice în genere și se referă la domenii care depășesc în mod evident posibilitățile formelor noetice ale Rațiunii.

3. *Supercategoriile Protosistenței, ale Episistenței și ale Supersistenței* sunt cele mai apropiate de Supercategoriile pe care le-am numit ale Lumii, ale Lumii noastre, firește. Cu toate acestea, ele nu ne sunt accesibile decât prin meditațiile succesive ale multor generații de filosofi speculativi și mai ales prin meditațiile teologilor. În lipsa acestora, reprezentanții Intellectului și ai Rațiunii, care au început edificarea Existenței Reale și chiar a unei Superexistențe, le dau uitării, condamnăm astfel întreaga Lume la ignoranță în privința Începutului și a Sfârșitului și contribuind astfel chiar la apropierea acestuia din urmă, ale cărei semne ne-au fost transmise deja pe calea Revelației (*apokalypsis*) de către Supersistența care este mai presus de toate.

4. *Supercategoriile speculative ale Lumii*: Existența, Ființa, Realitatea și Existența Reală cu Superexistența amintită, au câte cinci componente care ilustrează caracterul speculativ pentadic al acestui edificiu al dreptei filosofării. Urmează, cu voia Bunului Dumnezeu, să mai vorbim despre Supercategoriile speculative subordonate Realității: Adevărul, Frumosul, Binele, Dreptatea și Libertatea și despre reproducerea lor catoptronică mai mult sau mai puțin corectă în Existența Reală: Știința, Arta, Moralitatea, Justiția și Politica.

5) *Supercategoriile speculative ale Superexistenței Reale*, ale Progresului sau Regresului Lumii, în genere, sunt cele care ne conduc, fără nicio Revelație (*apokalypsis*), orice am face, către un Omega previzibil, chiar dacă nu vom afla niciodată care a fost Alfa de la care am pornit, căci numai Supersistența în care credem noi, și care ni s-a arătat nouă ca Fiul lui Dumnezeu, știe de unde a venit și unde se duce.

b) Arheotomia

Spre deosebire de formele noetice de bază ale Rațiunii, care sunt Noțiunile, respectiv categoriile, și care, ca și Supercategoriile speculative, au fost studiate, cum zicea Aristotel, „fără legătură” (*aneu symplokes*), dar care apar „cu legătură” în forma noetică Judecată, Supercategoriile, și aici trebuie să-i recunoaștem meritul lui Hegel, trebuie, dimpotrivă, să fie împărțite, divizate (de la germ. *teilen*) în componentele, în părțile (germ. *Teile*) lor. Ce-i drept, Hegel a fost ajutat aici și de limba germană, în care a judeca se zice *ur-teilen*, ceea ce Hegel interpretează speculativ prin *ursprungliche Theilung*, adică Împărțire originară (gr. *archeotomia*). Dar Hegel aplică Arheotomia la împărțirea noțiunilor (conceptelor) în singulare, speciale (specii) și generale (genuri), pe care le personalizează în: singularul (*das Einzelne*), specialul (*das Besondere*) și generalul (*das Allgemeine*) care devin „lucrative” în cadrul conceptului personalizat. Acesta devine apoi, el însuși, judecată și aceasta, reunită cu conceptul, devine silogism, care nu este altceva decât conceptul complet, desăvârșit (*der vollständige Begriff*). Mișcarea acestuia (*seine Bewegung*) nu este însă decât aparent speculativă, căci el, oricum ar fi gândit, rămâne tot concept, adică noțiune, respectiv formă noetică a Rațiunii și nu a Speculațiunii, cu personalizare ilicită și mișcare iluzorie, animată artificial.

Arheotomia rămâne însă și este o formă noetică a Speculațiunii, care poate fi aplicată la nivelul Supercategoriilor și se divide la rândul ei în: 1) Arheotomie dihotomică, 2) trihotomică, 3) tetratomică, 4) pentatomică și 5) politomică cu multiplicarea celor precedente.

Electricitatea este negativă și pozitivă, ca și polii magnetici prin mișcarea cărora se realizează; sensibilitatea și sentimentele sunt însoțite de plăcere și neplăcere, prin care devin dorite și nedorite, benefice și malefice etc. Acestea sunt exemple pentru Arheotomia dihotomică.

Cea trihotomică, atât de abundentă în sistemele filosofice speculative triadice, cu teze, antiteze și sinteze, este de fapt mult mai rară la nivel supercategorial și are ca ilustrație creștin-teologică Sfânta Treime (Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh). Dar și procesele psihice ale sensibilității sunt numai trei: senzația, percepția și reprezentarea. Sufletul, la Aristotel, este vegetativ, animal și uman. Rasa umană, spre bucuria lui Hegel, este albă, galbenă și neagră. Pământul se divide în atmosferă, mare și uscat. Toate acestea sunt exemple de împărțiri trihotomice evidente, fără să se facă apel la artificiile speculative.

Tetratomii nu l-au interesat pe Hegel, deși unele erau de pe vremea hipocraticilor, ca împărțirea anului în patru anotimpuri, a zilei în patru părți și a temperamentului în sanguin, melancolic, coleric și flegmatic.

Pentatomii sunt și mai evidente, de exemplu, la mână, ca simbol al umanității, cu cele cinci degete; cele cinci simțuri, cele cinci perioade ale vieții omului: copilăria, adolescența, tinerețea, maturitatea și bătrânețea; cele cinci acte ale dramelor pasionale, pe care Hegel încerca să le reducă la trei; cele cinci arte clasice: arhitectura, sculptura, pictura, muzica și literatura și multe altele. Aceasta fără să mai vorbim despre Arheotomiile pentadice ilustrate în lucrarea de față, începând cu cele cinci Supercategorii autologice ale Subsistenței.

Împărțirile politomice se petrec atunci când ciclurile de Arheotomii se repetă, cele mai obișnuite fiind iterațiile șirurilor de numere sau includerile unor entități matematice transfinite unele în altele sau repetările unor periodicități cosmice sau telurice.

c) Relațiile dintre Supercategoriile speculative

Personalizate în manieră hegeliană, categoriile (concepte) și uneori Supercategoriile se *transformă* unele în altele, *trec* unele în altele sau *devin*, fără a putea fi „decupate” din înlănțuirea lor care creează iluzia mișcării. Altfel, considerate ca forme noetice ale Speculațiunii, ca idei sau gânduri, odată speculativate, ele își găsesc locul în mintea omului, în cuget (*nous*), unde este locul ideilor (*topos eidon*), al formelor noetice de orice tip (intelective, raționale sau speculative), situație în care ele pot fi raportate, comparate, conexate unele cu altele.

Relațiile autologice dintre Supercategoriile Subsistenței nu pot fi gândite decât prin „decuparea” lor din contextul pentadic al Subsistenței, cum au făcut-o filosofii din toate timpurile, începând cu eleații, pe care i-au interesat cuplul Totul și Unul (*to pan kai to hen*), pe alții i-au interesat Infinitul și Eternitatea, iar pe idealștii germani mai ales Absolutul. Dar interesul nu se reduce numai la două Supercategorii, ci și la trei, la patru sau la toate cinci.

Neputând fi definite, căci depășesc domeniul de referință al Rațiunii, Supercategoriile autologice au fost interpretate speculativ prin raportare unele la altele, cea mai simplă fiind *relația supercategorială binară*. Aceasta este speculativă, căci fiecare dintre Supercategoriile autologice reproduce catoptronic Subsistența și, totodată, pe fiecare dintre celelalte Supercategorii autologice.

Se mai petrece aici un fenomen datorat interpretării cu mijloace raționale, inferioare celor speculative, a relațiilor, în special binare, dintre Supercategorii în genere. Constantin Noica observase că, de regulă, aceste relații sunt dublate de altele „degradate”, „coborâte”, am zice noi, de la nivelul Speculațiunii la nivelul Rațiunii. În felul acesta relația binară dintre Supercategoriile Infinitate și Eternitate este „degradată” la nivelul raportării dintre infinit și etern. Adică Supercategoriile sunt „degradate” în categorii sau predicamente: Infinitatea în *infinit* și Eternitatea în *etern*.

În cazul Absolutului, „degradarea” se face prin cuplul categorial *absolut-relativ*, iar la Hegel prin „ridicarea” personajului care este chiar Absolutul de la starea simplă de ființă la cea de concept și Idee în Logică, la reproducerea ei catoptronică în Natură și la reunirea celor două (Gândire și Natură) în Spiritul Absolut.

Genurile „maxime” (*ta megista ton genon*) la Platon sunt un fel de *intermediare* între Supercategoriile Speculative și genurile supreme raționale. Ele sunt cinci și pot fi considerate ca exemple ilustrative ale capacităților dialectico-speculative cu care erau înzestrați marii filosofi greci.

Ființa, ca *to on*, cu semnificație ideală *ante rem*, adică *auto kath'hauton*, ca și Același și Altul sunt raportate la perechile „degradate” *unu-multiplu*, *finit-infinit* și alte cupluri asemănătoare, dintre care unele ca *mișcare* și *repaus* sunt, în mod evident, genuri de categorii, dar, concepute în sine, nu se mai raportează predicativ la specii, singulare sau individuale și, ca atare, nu mai sunt considerate predicamente.

Relațiile dintre acestea sunt însă demne de menționat, căci, în ciuda specificului determinat de concepția lui Platon despre Idee, în afară de relațiile binare ale acestora de *participare* (*methexis*) una la alta, de *comuniune* (*koinonia*) ori de *combinare* sau amestec (*mixis*), apar și două relații binare în care genurile „maxime” sunt *contrare* (*enuntia*), ceea ce înseamnă că discuția este plasată bine în domeniul *antiologic* al Supercategoriilor. Este vorba despre relațiile binare: Același-Altul (*tauton-thateron*, *heteron*) și Mișcare-Repaus (*kinesis-stasis*).

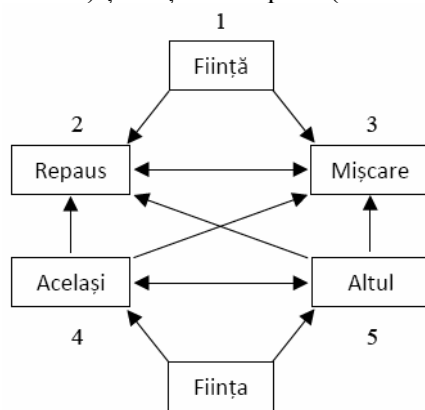

Fig. 2

Cele opt săgeți din Fig. 2 indică fiecare câte o relație supercategorială binară: patru sunt de participare a celor patru „genuri maximale” la Ființă, care apare în Fig. 2 de două ori, adică pentru cele două perechi de genuri. Liniile cu două săgeți la capete marchează relațiile binare de contrarietate, restul de două marchează comuniunea celor două genuri maximale contrare cu Același și Altul. Datorită faptului că aceste relații trebuie exprimate și respectiv comunicate se ajunge la propoziții sau judecăți contradictorii, pe care Platon le menționează. Să zicem că Repausul participând la Ființă și la Același este Repaus, dar participând și la Altul este altul decât Repausul, dar altul Repausului este Mișcarea, și atunci el *nu mai este* Repaus. Adică este și nu este Repaus (*esti kai ouk esti stasis*). După cum și Mișcarea se dovedește că este și nu este Mișcare, dar aceasta nu înseamnă că Repausul este Mișcare sau că Mișcarea este Repaus, căci între acestea este relația binară de contrarietate. Adică ceea ce este Mișcare nu este ceea ce este Repaus.

Se profilează astfel un „joc dialectico-speculativ” care îi ducea la disperare pe scolasticii care încercau să interpreteze pe cale rațională (*kata tou logon*) ceea ce era în afara (*epikeina*) Rațiunii și deasupra (*hyper*) Acesteia, dar era totuși exprimat cu mijloacele lingvistice ale vorbirii raționale, cum procedează Platon în dialogurile *Parmenides* și *Sofistul*. Ce-i drept, personajul care conduce discuția este Străinul din Elea, adică un Parmenide sau un Zenon care te obligă să ajungi la contradicții, dacă vrei să vorbești, cum zicea Wittgenstein, despre ceea ce trebuie să se tacă. Și Platon, cu o deosebită subtilitate transferă discuția pe plan lingvistic rațional, adică acolo unde contrarietatea genurilor „maxime” conduce, de la acceptarea neființei, la acceptarea contradicției și în cele din urmă a falsului. Acesta este riscul identificării de planuri, căci acceptarea combinației ideilor (*mixis ton eidon*) nu trebuie să ne conducă la amestecul enunțurilor afirmative cu cele negative și nici la amestecul adevărului cu falsul. Asta dacă nu vrem să devenim sofști.

Aceleași relații binare față de trei dintre cele cinci genuri „maxime” (Ființa, Același și Altul) pot fi stabilite și în legătură cu alte dualități, de exemplu, Unu și Multiplu, Finit și Infinit etc. Ceea ce înseamnă că două dintre pozițiile din Fig. 2, respectiv (2) și (3), pot fi considerate ca un fel de „variabile” de genuri „maxime” și, respectiv, de Supercategorii.

Aici însă mai intervine ceva, de ordin lingvistic, dar și ontic. Perechile contrare, de exemplu, Mișcare-Repaus, pot fi redate și prin negativul unuia dintre contrarii, Mișcare-Nemișcare sau Nonmișcare; Unul și Multiplul prin Unul și Nonunul; Finitul și Infinitul prin Finitul și Nonfinitul, particula „Non” marcând negativul și relația de contrarietate propriu-zisă, pe când celelalte relații pot sugera uneori Alteritatea care, ea însăși, are drept contrară Identitatea sau Nonalteritatea.

Se deschide astfel o perspectivă deosebită a relațiilor binare între Supercategorii care ar putea fi aplicată și la nivelul Supercategoriilor autologice, și anume *direct* prin negativ și nu prin „decădere”.

De la nivelul Eternității, de exemplu, să nu coborâm la *etern* și *vremelnic*, ci să acceptăm contrarul NonEternitate.

Se va ajunge astfel la o situație speculativă paradoxală pentru nivelul Rațiunii, căci aici se petrece *coincidentia oppositorum* între pozitiv și negativ. NonEternitatea, de exemplu, este ceea ce nu este Eternitate, adică Unul, Total, Infinitatea și

Absolutul. Dar și pozitivul, adică Eternitatea, este Unul, Totul, Infinitul și Absolutul, de unde rezultă că Eternitatea este NonEternitatea. Și, într-adevăr, și după Fig. 2, adică platonice vorbind, Eternitatea, dacă participă la Ființă și la Același, este Eternitate, dar, participând și la Altul, nu mai este Eternitate, ci NonEternitate sau, cu aspect contradictoriu paradoxal, Eternitatea este și nu este Eternitate. Aceasta, deoarece Ea de fapt nici *este*, nici *nu este*, ci *subsistă*. Exprimarea paradoxală ivindu-se prin transpunerea Ei la nivelul judicativ al Rațiunii, adică prin „decădere” de la nivelul Supercategoriei autologice.

Aspectul speculativ al identității dintre pozitiv și negativ a fost utilizat pe larg în sistemele filosofice dialectico-speculative, începând cu sistemul lui Fichte în care Eul se opune Sieși ca NonEu pentru a se reuni apoi cu Sine. Căci Eul, ar zice Platon, participând la Altul ș.a.m.d.

Trebuie menționat însă și faptul că relațiile pentadice platoniciene, spre deosebire de cele idealist-germane (triadice), fără personalizarea genurilor „maxime”, deși acestea sunt idealizate în sine, nu conduc la nicio continuare spre alte cicluri de relații, ceea ce înseamnă că genurile „maxime”, ca și Supercategoriile pot fi „decupate” și tratate în sine și pentru sine, în ciuda faptului că toate pot fi speculativate față de sine sau față de celelalte în relații binare, dar, antihegelian vorbind, fără a se transforma (ele însele) unele în altele.

Relația binară de *contrarietate* dintre Supercategorii, identificată de regulă, în spirit hegelian și marxist, cu cea de *contradicție* nu este atât de simplă cum pare la prima vedere. Chiar și în cadrul perechii clasice, ca să-i zicem așa, Ființă și NeFiință au existat și mai există controverse. Prima se referă la accepția Ființei ca Existență (aristotelic vorbind, reducerea Ființei ca substanță la „substanța primă”, *prote ousia*). În cazul acesta, NeFiința înseamnă Neantul, și se ajunge la poziția parmenidiană a respingerii NeFiinței (chiar în forma „tare” de NonFiință, *me on*). Nici Hegel n-a fost prea departe de Parmenides prin acceptarea ca negativ (*das Negative*) al Ființei (*Sein*), în loc de *Nichtsein*, Nimicul (*das Nichts*). Chiar făcând abstracție de ceea ce știm că înseamnă Ființa, Nimicul ca negativul Ei este Neantul, adică NonExistența. Ceea ce l-a condus pe Hegel, prin personalizarea Ființei și exprimări predicative, la afirmația că „Absolutul este Ființa” (*Das Absolute ist das Sein*), iar după ce Ființa „devine” Nimicul, a doua definiție a Absolutului este că „Absolutul este Nimicul” (*die zweite Definition das Absolutes, dass es das Nichts ist*). Ceea ce pare straniu în aceste enunțuri judicative (raționale), care numai definiții nu sunt, despre Supercategorii, este faptul că Ființa (ca Absolut) decade în Nimic, pe când în celebrele dispute scolastice este tocmai invers, Ființa (ca Lume) se naște din Nimic. Adică se pornește de la Nimic, nu se ajunge la Nimic.

Acceptabilă rămâne tot părerea lui Platon, după care NeFiința este, prin „degradare” de la supercategorial la existențial, o altă ființă (*Andersein*). „Degradată” relația binară supercategorială între o Supercategorie în genere și contrara Ei este astfel încât contrara absolută, ca Non Supercategorie, este *oricare* dintre *celelalte* Supercategorii și chiar *toate* celelalte Supercategorii.

Această situație este inacceptabilă din perspectiva Rațiunii, din care orice negativ sugerează o „degradare” a pozitivului. Or, la acest nivel, negativul contrar nu numai că este „altul” Supercategoriei, dar este și *Superiorul* acesteia prin care

facem referință la celelalte Supercategorii. Hegelian vorbind, se observă aici „munca negativului” (*die Arbeit des Negativen*) și rolul său deosebit în procesul de autoproducere a Ideii. De fapt, „munca” cercetătorului care folosește mijloace antiologice de raportare a supercategoriilor.

Relațiile binare de contrarietate supercategorială și aspectele menționate au trezit și interesul filosofilor români, care au utilizat de regulă terminologia uzuală de „contradicție” adesea „degradată” în cazul cuplurilor de supercategorii, constatând, de exemplu, Mircea Florian, că unul dintre membrii relațiilor este „recesiv”, iar Constantin Noica, în diferite ocazii, vorbind despre „contradicția unilaterală”, considerând, oarecum nehegelian, că numai unul dintre membrii relațiilor îl contrazice pe celălalt, adică face „munca negativului”.

În cazul relațiilor supercategoriale binare, în afară de negativitate, recesivitate, contrarietate bilaterală sau unilaterală, pot fi stabilite și relații de precedență, de succedență și de simultaneitate.

Oricum, chiar dacă am proceda nespeculativ, și am face tabele ale categoriilor din diferite domenii, să zicem, după Kant, în tabla cu categoriile judecăților, am avea anumite priorități. De exemplu, am vorbi, înainte de cuplul categorial adevăr-fals, despre cuplul afirmație-negație, și înaintea acestora despre subiect-predicat, după ce am vorbit, urmându-l pe Aristotel, despre nume și verb, căci altfel nu s-ar mai înțelege nimic. Ceea ce înseamnă că există o succesiune nu numai între membrii relațiilor supercategoriale binare, dar și între diferitele cupluri categoriale și chiar între Supercategorii. Or, aceasta presupune că sunt Supercategorii care au Precedente și Succedente.

În filosofia tradițională, pe baza raportului trecut-prezent-viitor, este stabilită *triada*: Existență-Ființă-Realitate. Ea presupune, în cadrul sistemelor categoriale complete, într-o formă sau alta, și triada Subsistență-Existență-Ființă, chiar dacă Subsistența este redusă uneori la Supersistența Divină. Iar spre zilele noastre, când are pondere Existența Reală (care nu era conștientizată ca atare pe vremea lui Hegel), interesul revine triadei: Ființă-Realitate-Existență Reală, pe baza căreia pot fi explicate principalele transformări ale Lumii din ultimul secol, cât și marile erori care ar putea conduce la sfârșitul civilizației înainte de Sfârșitul Lumii. În fiecare dintre relațiile triadice este respectată precedența și succedența, ca și în cazul triadelor între ele, care alcătuiesc, hegelian vorbind, o triadă de triade.

Este evident că, fără personificarea Supercategoriilor, „drumul” acestora este stabilit de către speculator și este „parcurs” mai mult sau mai puțin bine. Cele mai multe *erori*, dacă nu sunt *sofisme speculative*, despre care urmează să mai vorbim, se petrec la nivelul Ființei, și acestea sunt cele mai grave, căci ele preced elaborarea teoriilor din domeniul Realității. Aici se petrece amestecul gândurilor și al limbajelor, al facultăților gândirii (Intelectul, Rațiunea și Speculațiunea) sau absolutizări ale uneia dintre ele. O astfel de procedură eronată la nivelul Ființei determină deficiențe serioase în domeniul Realității și aplicații, chiar corecte, care să determine dezastre în Existența Reală.

Există o mulțime de relații de tip triadic între Supercategorii cu aplicații în diferite domenii ontice, de exemplu între forțe opuse, să zicem, atracție, respingere și echilibru, între care sunt relații de reproducere catoptronică, de oglindire inversă

între atracție și respingere; între procese psihice: senzație, percepție și reprezentare, ultima fiind o formă de reproducere catoptronică a percepției opusă acestei; între șiruri de numere infinite: naturale, pare și impare, între care nu se mai respectă raportul dintre întreg și parte, toate trei fiind reproduceri catoptronice ale relației de corespondență biunivocă dintre elementele lor, având însă și aspecte opoziționale între par și impar (*nonpar*) ș.a. Facem abstracție de cele trei dimensiuni ale spațiului și ale timpului, primele fiind caracterizate de relații triadice de simultaneitate, iar ultimele, de precedență și succedență.

Problemele referitoare la Sfânta Treime, care au condus la numeroase dispute, erezii și conflicte, au la bază interpretarea relațiilor între Supercategoriile cu mijloacele de tip matematic ale Intellectului și, mai ales, cu mijloacele logicii tradiționale a Rațiunii.

În conformitate cu monoteismul creștin, Dumnezeu este Unul (*to hen*). Unul, ca Supercategorie autologică, le presupune și pe celelalte patru, fiind, în același timp, în relație de reproducere catoptronică cu fiecare dintre acestea: Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul. Așa cum l-a înțeles, de exemplu, Sf. Toma din Aquino. Pentru acesta, Dumnezeu *est maxime unus; est infinitum simpliciter; est eternus*. Exprimarea nu pare, la prima vedere, speculativ autologică, dar adaosurile, respectiv la *unus „maxime”* și la *infinitum „simpliciter”*, suplinesc lipsa articolului hotărât din limba latină. Căci corect ar fi, în limba română: „Dumnezeu este Unul” și „Dumnezeu este Infinitul”, nu „Dumnezeu este unu” și nici „Dumnezeu este infinit”.

Faptul însă că Sf. Toma gândea speculativ rezidă și în completarea la *est eternus* („este etern”) prin: *eternitas non est aliquid quam ipse Deus*, adică „Eternitatea nu este altceva decât Dumnezeu însuși”, ceea ce înseamnă că Sf. Toma înțelegea identitatea dintre Supercategoriile autologice. Dovada o constituie și faptul că el considera că *Deus per se subsistens*, adică reprezintă Subsistența însăși (ca Supersistență în accepția *Filosofiei Pentadice*), care înseamnă: Unul, Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul. La Sf. Toma apar însă explicit numai trei termeni: Unul, Infinitul și Eternitatea.

Exprimate prin „degradare”: Unul prin „unu”, Infinitul prin „infinit” și Eternitatea prin „etern”, Supercategoriile autologice devin predicate ale Divinității, ceea ce poate fi acceptat și din perspectiva Rațiunii. Acesta este și modul pentru care, fără „completările” speculative ale Sf. Tomas, triada aceasta a fost acceptată. Dar nu aceasta este Sfânta Treime. Și, tocmai pentru a face distincțiile necesare, am putea să o numim „Trinitatea supercategorială a Divinității” cu varianta „degradată” („Dumnezeu este unu, infinit și etern”).

Sfânta Treime este: Dumnezeu Tatăl, Fiul lui Dumnezeu și Sfântul Duh (Spirit); după *Crezul Creștin: ho theos pater; ho hyos tou theou; to agion pneuma*. Acestea sunt și denumirile care apar în *Noul Testament*. Pentru fiecare s-a folosit însă termenul de „persoană” (gr. *prosopon*, lat. *persona*) sau hipostas (gr. *hypostasis*), respectiv hipostază, care nu mai apare în textele neotestamentare. Acesta este și motivul pentru care au apărut o mulțime de interpretări, toate având la bază argumente intelective sau raționale.

Intelctiv vorbind, aici apar trei persoane care sunt de fapt numai una. Simplist, nu se poate accepta că (1=3), chiar dacă „1” nu este conceput în afara

celor „3”, adică Dumnezeu să fie *altceva* decât Dumnezeu Tatăl, Fiul lui Dumnezeu și Sfântul Duh. Pe de altă parte, nu este vorba nici despre vreo Arheotomie triadică, adică o împărțire a lui „1” în „3”, căci Fiul lui Dumnezeu nu este o parte din Dumnezeu Tatăl.

S-a spus însă că aici nu este vorba despre simple persoane, ci despre „persoane divine”. Și, dacă Dumnezeu este infinit și etern, atunci persoanele divine trebuie să fie și ele infinite și eterne. În acest caz, s-ar putea considera că o parte infinită (cazul șirului de numere pare) poate fi identică (de aceeași putere) cu întregul infinit (șirul numerelor naturale), între acestea fiind relația de corespondență biunivocă. Ceea ce s-a și spus despre Fiul lui Dumnezeu, care s-a născut „înainte de toți vecii”.

Ceva asemănător s-ar petrece și în raportarea persoanelor la Eternitate. Căci despre Fiul lui Dumnezeu s-a spus în *Crezul Creștin* că s-a născut „înainte de toți vecii” (*pro panton ton aionon*), iar Împărăția lui „nu va avea sfârșit” (*ouk estai telos*). Adică Fiul lui Dumnezeu este etern ca și Dumnezeu Tatăl; sunt identici sau egali ca Eternitate. La care se poate adăuga și Duhul lui Dumnezeu care „se purta pe deasupra apelor” (*epephereto epano tou hydatos*) chiar înainte de a face Dumnezeu lumina.

S-ar putea stabili și anumite „relații” între persoanele divine, de precedentă, de exemplu, între Dumnezeu Tatăl și Fiul lui Dumnezeu, și invers, de succedență și respectiv de „proveniență” a Duhului Sfânt din Tatăl (*ek tou Patros*). În privința provenienței și din Fiul (*Filioque*) s-au ivit contraargumente. În cadrul *Crezului Creștin*, Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat „de la Duhul Sfânt” (*ek Pneumatos agiou*), căruia îi era succedent.

Dar toate aceste relații sunt discutabile între entități de puterea Infinitului și a Eternității, care, în plus, sunt și identice. S-a considerat totuși că ele ar fi de aceeași substanță (*homousia*) sau ființă care diferă numai prin hipostaze.

Considerațiunile acestea sunt inacceptabile nu numai pentru Intellect care nu admite că $1=3$, ci și pentru Rațiune care ajunge la contradicții de genul: „Dumnezeu Tatăl este identic cu Fiul lui Dumnezeu” și „Dumnezeu Tatăl este diferit de Fiul lui Dumnezeu”. Această identitate și diferență i-a sugerat lui Serapion Mașkin, urmat de Pavel Florenski (în lucrarea *Stâlpul și Temelia Adevărului*, Polirom, Iași, 1999), rezolvarea situației prin acceptarea unei legi a identității diferită de $A=A$. Dar, dacă ($A=NonA$), chiar dacă l-am nota pe non-A cu B ($A=B$), formula nu este acceptabilă în cadrul Sfintei Treimi, căci Fiul lui Dumnezeu nu este numai diferit (B față de A), ci și identic cu A și atunci formula ar fi ($A=$ și \neq B).

Sfânta Treime reprezintă o treime specială cu relații supercategoriale specifice de identitate și diferență în cadrul Unului ca Supercategorie autologică. Taina Sfintei Treimi sau Misterul (*mysterion*), cum îi zice Hegel în *Prelegeri de filosofie a religiei*, apare numai în raport cu percepția senzorială, cu tratarea intelectuală și rațională a enunțurilor antinomice pe care le presupune exprimarea relațiilor dialectico-speculative dintre entități de „puterea” Supercategoriilor.

Relațiile supercategoriale tetradice, având în vedere și semnificațiile de tradiție pitagoreică ale pătratului, ale proporțiilor perfecte numerice (*tetractis*) și

astronomice, s-ar părea că au mai mult aplicații transcendente cosmologice în lumea circularităților astrale și planetare. Dar circularitatea și cercul, considera Constantin Noica, deci purtătorul tetradicității, au aplicații și în „tabla categoriilor”.

Spre deosebire de circularitățile tetradice obișnuite, cu respectarea celor patru componente, ca în cazul anotimpurilor: 1) primăvară, 2) vară, 3) toamnă, 4) iarnă și din nou: 1) primăvară..., Noica acceptă trei termeni de tip categorial: 1) Ființa, 2) Devenirea și 3) Devenirea întru Ființă, al patrulea fiind tot Ființa (regăsită). Circularitatea pare aici chiar „vicioasă”, dacă n-am ține cont de semnificația gnoseologică deosebită a „regăsirii” Ființei față de Ființa „inițială”. De altfel, nici primăvara, la care se revine în fiecare an, nu este aceeași.

Relațiile supercategoriale pentadice, cum o dovedește și lucrarea de față, vor fi considerate maximale, în orice domeniu supercategorial ar fi, cum s-a dovedit până la acest moment: I) al Supercategoriilor autologice ale Subsistenței; II) al Supercategoriilor Existenței (de exemplu: 1) Eon; 2) Esteton; 3) Percepton; 4) Anteton și 5) Reprezentare); III) al Ființei (de exemplu: 1) Intellectul; 2) Rațiunea; 3) Intellectul Rațional; 4) Speculațiunea și 5) Rațiunea Speculativă), după care vor fi prezentate, după Schema generală a Sistemului *Filosofiei Pentadice*, și domeniul IV) al Realității și V) al Existenței Reale.

d) Schemele dialectico-speculative

Schemele acestea reprezintă structuri formale, analoge figurilor și modurilor silogistice din teoria formelor noetice ale Rațiunii. Aristotel le numea „scheme” (*schemata*). Immanuel Kant folosea termenul de „schemă” ca un fel de intermediar între concepte și sensibilitate în vederea aplicării conceptelor la fenomene. „Schematismul” la Kant era al Intelectului, aici este vorba despre „schematismul” Speculațiunii, despre schemele dialectico-speculative de aplicare a Supercategoriilor la toate domeniile de referință ale Speculațiunii, și anume la cele opozițional-antitetice, contradicțional-dialectice și contraro-antilogice. Aceasta, deoarece orice schemă speculativă trebuie să aibă cel puțin două componente opuse, contradictorii sau contrare.

Aici mai intervine un aspect care va fi discutat în mod special și care a mai fost amintit, acela referitor la aplicațiile sofisticate ale formelor gândirii speculative, ceea ce necesită câteva considerațiuni despre semnificația aplicării corecte a schemelor dialectico-speculative.

Prin „aplicare” în genere, logico-clasic și aristotelic vorbind, se înțelege, la nivelul diferitelor forme noetice ale Rațiunii, concretizarea acestora. Ele sunt prezentate de regulă schematic, respectiv structural, în lucrările de logică, judecata, de exemplu, prin schema (S-P), de la (S este P) și respectiv (Subiectul este Predicat). Schema (S-P) poate fi concretizată sau aplicată în domeniul astronomic, de exemplu, adică înlocuindu-l pe „S” cu Soarele, să zicem, sau cu Pământul, iar pe celălalt component al schemei, respectiv „P” cu „astru” sau „planetă”, și obținând astfel judecățile concrete (propozițiile) adevărate: „Soarele este astru” și „Pământul este planetă”. În genere, termenul de *Organon* sau „instrument” al logicii

tradiționale se referă tocmai la utilizarea sau aplicarea ei în diferite domenii, de regulă științifice. Lucrările de logică tradițională erau împărțite în teoria elementelor și metodologia sau logica pură și logica aplicată.

Datorită faptului că formele noetice ale Speculațiunii nu au fost tratate în cadrul unei teorii (unei logici) pure nu se poate face nicio distincție între teoria Speculațiunii sau logica speculativă și aplicațiile ei. Cauza principală, personificarea formelor noetice speculative, să zicem Conceptul în accepțiunea lui Hegel, ca fiind „liberul” (*das Freie*) și ca putere substanțială (*substantiale Macht*), face și produce totul, producându-se pe Sine. Și, mai mult, „face” toate acestea *așa cum vrea* El. Prin „El” înțelegându-se, firește, autorul cărții, adică Hegel. Faptul că ceea ce „face” Conceptul seamănă uneori cu ceea ce există deja reprezintă aspectul speculativ al gândirii lui Hegel care încerca o reproducere catoptronică a celor existente. Faptul că reproducerea nu seamănă de cele mai multe ori cu originalul se datora „oglinzii”, adică schemei dialectico-speculative pe care o aplica Hegel în toate cazurile. Corect ar fi fost să aibă câte o „oglină” specială pentru fiecare caz.

Făcând abstracție de ceea ce marxiștii numeau „hipostazierea” și „fetișizarea” (*vide* Radu Stoichiță, *Natura conceptului în Logica lui Hegel*, Edit. Științifică, București, 1972) Conceptului, adică personificarea lui și, cum s-ar zice, „punerea lui la treabă”, a fost apreciată și mai este încă, în mod special, „metoda” lui Hegel, și anume „dialectica” (spre deosebire de „sistemul” acestuia „viciat” de „hipostaziere”).

Problema „dialecticii” a fost abordată chiar de la începutul *Filosofiei Pentadice*, ca însemnând și *antitetica*, și *antiologie*, de care însă trebuie separată, cu toate că termenul de „dialectică” le presupune implicit și pe celelalte două.

Hegel vorbea numai despre dialectică și la fel au făcut și marxiștii, cu toate că Marx, chiar în *Capitalul* vorbește, în domeniul economic al forțelor de producție și al relațiilor de producție, despre opoziții (*Gegenzätze*) nu despre contradicții (*Widersprüche*).

Schemele dialectico-speculative sunt ale Supercategoriilor între care nu există decât relații de contrarietate și, ca atare, ne găsim în domeniul *antiologiei*. Le-am spus totuși „scheme dialectico-speculative”, deoarece aplicarea lor la domeniile corespunzătoare produce, *prin exprimarea lor lingvistică* în cadrul comunicării scrise pe care am adoptat-o aici, *enunțuri contradictorii* (kantian vorbind, antinomice, paradoxale). Ele sunt totuși scheme „dialectico-speculative” și nu numai „dialectice”. Acesta este și motivul pentru care marxiștii, preluând de la Hegel numai „dialectica”, au pierdut tocmai „speculativul”, prin care Hegel reproducea catoptronic (oglindea) câteodată, ce-i drept, la fel ca Schelling în domeniul fizicii, fenomene naturale sau sociale. Dar nu prin dialectică, ci prin meditație speculativă. Căci Conceptul absolutizat, ca „persoană absolută”, cum îi zicea Marx, care „face și drege”, era de fapt Hegel însuși. Hegel care, așa cum îi plăcea să spună, se dăruia „obiectului”, identificându-se cu acesta, cum „se face” fachirul pasăre și apoi povestește cum zboară aceasta, deși vede oricine că el meditează încremenit cu picioarele încrucișate și cu ochii închiși. Hegel medita la „obiectele” filosofiei, care sunt categoriile și Supercategoriile, despre care el citise aproape tot și știa, mai bine decât oricine din vremea sa, cum „zboară” și pe unde „zboară” acestea, de la presocratici și până la Kant. Și nu este de mirare că reușea,

uneori, să ne ofere câte o Revelație pe care putea să o pună, nesuferind de prea multă modestie, chiar pe seama lui Dumnezeu, nu numai a Conceptului, căci oricum Hegel se considera „un trimis al Cerului”.

Schemele dialectico-speculative nu sunt altceva decât structuri mentale ale gândirii speculative a omului, firește, a filosofului speculator, cu ajutorul cărora poate să ajungă la Revelații speculative, fie în domeniile antitetice, fie dialectice sau antiologice, dar nu prin simpla înlocuire a unor „variabile” și nu prin „aplicarea” lor la întâmplare în orice domeniu sau fără suportul de pregătire prealabilă a meditației filosofice speculative.

Marxiștii obișnuiți, care au reținut de la Hegel doar „dialectica”, încearcă să recolteze de pe orice teren, fertilizat, cum zicea Georg Lukács, cu „îngrășământul contradicțiilor”, aceleași rezultate, care pe plan social-politic duc la lupta de clasă, la revoluție și, în cele din urmă, la dictatura care să-i liniștească pe toți. Excepție au făcut chiar clasicii marxismului, cu Revelația economică din *Capitalul* lui Karl Marx care, o spune singur, a lucrat acolo cu schemele dialectico-speculative ale lui Hegel, dar a și cercetat toate scrierile economice din toate timpurile. A avut într-adevăr Revelații deosebite, dar nu le-a pus, ca Hegel, nici pe seama Conceptului, nici pe seama lui Dumnezeu.

Schemele dialectico-speculative binare opoziționale pot fi de mai multe tipuri. Cele evident speculative sunt aplicabile la entități infinite sau eterne: numerice, de exemplu șirul numerelor pare – șirul numerelor impare (nepare), în care opoziția nu presupune o componentă negativă. Opusele de genul acesta presupun și *unitatea opușilor (coincidentia oppositorum)*, în cazul de față, șirul numerelor naturale, care este compus din numere pare și impare.

Alteori, cum este cazul polilor magnetici, opoziția este ca de la „pozitiv” la „negativ”, prin excludere reciprocă, dar și prin presupunere reciprocă, respectiv dedublare catoptronică, inversare etc. Pe plan cosmic, teluric etc., se vorbește frecvent despre *inversarea opușilor*, adică cel considerat pozitiv (de atracție, de exemplu) se face negativ și invers, dar și despre *aparitia unui al treilea neutru* (fără atracție sau respingere) – de fapt o „zonă”, toate trei fiind încadrate într-un *al patrulea* care le reunește. Planetar (teluric) am avea de a face cu doi poli magnetici (de Nord și de Sud) ale căror acțiuni n-au fost încă bine determinate. În plus, se constată pe restul suprafeței planetare că acționează numai atracția (gravitația). Immanuel Kant, care gândea speculativ în tinerețe, vorbea și despre forța „repulsivă”, de respingere, ale cărei zone ar trebui depistate sau evidențiate (și chiar utilizate ca mijloc de propulsie), prin combinațiile posibile dintre cei doi poli magnetici. Pe două bile magnetice pot fi depistate ușor cele trei zone; de atracție, de respingere și de „indiferență”. Aspectele speculative se referă la extensiunile spre Transcendența cosmică a zonelor polare magnetice și, firește, la amplificarea și utilizarea lor ca mijloace eventuale de propulsie cosmică.

Opozițiile binare care presupun pozitivul, negativul și neutru, cu intervenția sau nu a polilor magnetici, au condus și mai pot să conducă încă la rezultate tehnice (de tipul celor inspirate de către Schelling) în domeniul electricității și al luminii, prin reproduceri catoptronice în mic ale fenomenelor cosmice sau, invers, prin miniaturizarea sau captarea celor cosmice și, cum se zice, „domesticirea” lor.

Meditația speculativă tehnică, vecină cu cea științifică, presupune exerciții speciale de dezvoltare a capacității de imaginație, în special vizuală (dar și pentru celelalte simțuri) și, firește, de reproducere catoptronică după asemănare (*kath'homioiosis*).

Se observă însă faptul evident că multe dintre „aplicațiile” schemelor dialectico-speculative, când sunt corecte, sunt mai degrabă *descoperiri* ale acestora în diferite domenii, în care sunt ilustrate de însăși desfășurarea fenomenelor din Existența Nemijlocită, sunt un fel de „proiecții”, de oglindiri ale acestora, adică de reproduceri catoptronice (speculative). Le putem numi „aplicații proiective”. Se observă însă că aproape fiecare aplicație proiectivă diferă de celelalte. Aceasta în măsura în care sunt corecte.

Aplicațiile *neproiective* ale schemelor dialectico-speculative ar putea fi numite „constructive”. Kant le zicea „constitutive”, deoarece se refereau la Idei și erau aplicate de către Rațiunea Speculativă. Când le aplică însă Speculațiunea, ele devin „constructive” nu de „obiecte ideale”, ci de fenomene propriu-zise. Numai că Speculațiunea nepersonalizată nu lucrează singură, ci este o facultate noetică a oamenilor în genere, dar poate fi utilizată prin aplicare constructivă numai de către persoanele care au o pregătire temeinică științifică și tehnică în vederea unei meditații speculative cu Revelații semnificative. Căci, în aceste cazuri, Revelația este anterioară producerii unor fenomene care să reproducă catoptronic schemele dialectico-speculative. Rezultatul însă ține de Existența Reală.

Ne putem referi și la schemele dialectico-speculative binare aplicate proiectiv (sau cel puțin cu pretenție proiectivă) de către Karl Marx, în lucrarea *Capitalul*, la fenomenele economice. Cea mai simplă este schema Marfă-Bani-Marfă a circulației mărfurilor, care amintește de o schemă hegeliană obișnuită prin care ceva se transformă în opusul său și apoi revine la sine ca altul. Schema poate fi continuată cu Bani-Marfă-Bani, respectiv Bani-Marfă-Mai mulți Bani, din care se vede mai bine că al doilea termen Bani, obținut prin transformarea Banilor în Marfă și a Mărfii în Bani poate să aducă ceva în plus. Marx recunoaște că a „cochetat aici cu modul de exprimare specific lui Hegel” și chiar adaugă un paragraf despre „caracterul de fetiș al mărfii și misterul său”, pe care îl elucidează prin alte două categorii economice: valoarea de întrebuințare și valoarea de schimb. Facem abstracție aici de pretinsele „opoziii” dintre acestea și de faptul că, tot „dialectic” vorbind, în șirurile acestea de „transformări” ale Banilor în Mărfuri și invers, prin încălcarea „identității abstracte” a Intellectului și a Rațiunii: Bani \neq Bani și Marfă \neq Marfă se pot obține Mai mulți Bani, dar și Mai puțini Bani (ceea ce este valabil și cu Marfa), căci nimeni nu se apucă să vândă o marfă și, pe banii obținuți, să cumpere aceeași marfă. Din perspectiva Intellectului și a Rațiunii se petrece ceva „misterios”, dar trebuie adăugat că și „modul de exprimare”, cu personificarea categoriilor, este de vină. Căci „fetișizarea” este făcută de către autorul economist speculator (hegelian sau marxist), înaintea cititorului inteligent sau rațional care, pe bună dreptate, se miră și, dacă va încerca și el să aplice această schemă dialectico-speculativă binară, este sigur că va pierde tot așa cum se zice că pierdea și Marx la bursă (banii lui Engels) și se tot mira că nu-i reușește nicio schemă.

Schemele triadice, de tipul teză-antiteză-sinteză, obișnuite în sistemele dialectico-speculative germane, ca la Hegel: Ființă-Nimic-Devenire, Calitate-Cantitate-Măsură, nu sunt de fapt nici măcar scheme „dialectice” propriu-zise, căci sunt discutabile relațiile, considerate contrare, între Ființă-Nimic și Calitate-Cantitate. Însă, chiar dacă ar fi „dialectice”, tot n-ar fi speculative, căci nici contrarietatea și nici unitatea contrariilor (chiar autentice fiind) nu se reproduc catoptronic unele pe altele, cum o fac, de exemplu, Marfa și Banii din schema dialectico-speculativă binară de mai sus.

Schema triadică frecventă la Hegel este aceea prin care reduce silogismul clasic-aristotelic la raportarea celor trei categorii: Singularitatea (*die Einzelheit*), Specialitatea (*die Besonderheit*) și Generalitatea (*die Allgemeinheit*), notate cu: E (*Einzelheit*), B (*Besonderheit*) și A (*Allgemeinheit*). Ele provin în mod evident din Singular, Specie și Gen. Traducerile prin Individual, Particular și Universal, cum s-a făcut adesea în limba română, nu sunt corecte.

Tipurile de silogisme (trei) sunt prezentate de către Hegel prin scheme: 1) E-B-A; 2) A-E-B și 3) B-A-E. Schemele acestea sunt universale, adică se aplică oriunde, căci, zice Hegel, „totul (orice) este un silogism” (*Alles ist ein Schluss*), adică aplicația uneia dintre cele trei scheme, în care unul dintre termeni este „mediul”. Singularitatea, de exemplu, ca Logică, are Natura ca mediu (*die Natur zur Mite hat*) care o leagă de Spirit. Personalizată însă, „Logica devine Natură și Natura devine Spirit” (*das Logische wird zur Natur, und die Natur zum Geiste*).

Schema triadică E-B-A nu este ca atare nici dialectică, nici speculativă, dar în exemplul de mai sus, devine astfel prin aplicare și interpretare, căci Logica și Natura sunt opuse, deși, ce-i drept, nu prin negare, iar Spiritul este sinteza lor. Specificul Speculativ ține tot de aplicare, căci, în sistemul lui Hegel, Natura este o reproducere catoptronică a Logicii, ceea ce, în mod evident, nu este corect.

Mergând pe linia lui Hegel, filosoful Constantin Noica reduce, la rândul său, silogismul la trei termeni care ar alcătui „triunghiul logic”: generalul (G), determinațiile (D) și individualul (I). Se observă faptul că, spre deosebire de Hegel, la care toți termenii erau din domeniul gândirii (de la gen, specie și singular), la Noica, deși îi numește „ontologici”, ceea ce poate fi acceptat pentru ultimii doi, generalul este *logic*. În rest, se fac aceleași trei combinații de scheme, numite la Noica „figuri”: I-G-D; I-D-G; D-I-G. Schemele acestea, „triunghiuri” sau „silogisme” au, ca și la Hegel, valabilitate universală. „Silogismele, zice Noica, nu figurează numai în demonstrații, ci se plimbă printre noi”, ca „silogisme ale lucrurilor”. Dar nici în aceste cazuri nu se poate vorbi despre aspecte speculative ale raportării termenilor și nici măcar despre aspecte dialectice care să denote prin exprimare semnificații antitetice, căci cele antiologice sunt excluse (Hegel vorbea despre „generalitate”, *Allgemein-heit*, nu despre simplul „general”, cum face Noica).

Exemple de scheme dialectico-speculative triadice sunt cele referitoare la: Subsistență-Existență-Ființă (S-E-F); Existență-Ființă-Realitate (E-F-R); Ființă-Realitate-Existență Reală (F-R-E_R). Este evident că în astfel de cazuri, ca și la Hegel sau la Noica, literele utilizate în scheme nu sunt „variabile” în sensul intelectual al logicii simbolice, ci sunt simple prescurtări ale denumirilor utilizate pentru Supercategoriile respective.

În cazul (S-E-F), generalitatea Subsistenței, reprodusă catoptronic în cuprinsul Ființei, mai ales ca Rațiune Speculativă la Hegel, i-ar fi permis acestuia inversarea raportului de precedență în forma (F-E-S). Aceasta, prin raportarea pseudo-dialectică a Ființei la Nimic (în loc de Neființă) prin care ar începe devenirea Existenței. Trebuie să remarcăm faptul că și la Constantin Noica se produce personalizarea categoriilor, respectiv a termenilor din „triunghiul logic”; „individualul își dă determinații”; „determinațiile se ridică la general”; „generalul se întrupează în individual” etc.

Se înțelege că în accepțiunea în care „trei lucruri sunt una”, cum considera Noica, situația devine *triplu* dialectică, mai ceva ca la Hegel, care mergea pe schema dialectică a dedublării unului (pe linia Arheotomiei binare). Dar această triplicitate dialectică în devenire *nu este speculativă* și Noica însuși o transpune în cadrul aristotelic al categoriilor, adică la nivelul Rațiunii, în care substanța primă este *Individualul* (la Hegel era Singularul și, respectiv, Singularitatea, *das Einzelheit*), substanța secundă este *Generalul* (corect este Esența, *to ti esti* la Aristotel), iar restul genurilor de categorii sunt *Determinațiile*. În această ilustrare a „triunghiului logic” piere și semnificația dialectică a triplicității, căci ne găsim pe tărâmul clasic al Rațiunii aristotelice.

Acestea sunt exemple de „decădere” a schemelor dialectico-speculative de la nivel supercategorial la nivelul categorial al Rațiunii.

Dialectico-speculativă este însă triada compusă din Șirul numerelor naturale, Șirul numerelor pare și Șirul numerelor impare. Dar nu este vorba despre „trei în una”, ci despre trei entități infinite, dintre care două (a numerelor impare și a celor pare) pe porțiuni finite sunt părți ale primei entități, care se dovedesc însă de aceeași „putere” cu prima. Adică partea se dovedește egală cu întregul (elementele lor sunt în corespondență biunivocă, adică în reproducere catoptronică). Opoziția este între par și impar (nepar).

Teza, antiteza și sinteza sunt, firește, numai expresiile lingvistice ale unor scheme dialectico-speculative triadice, de regulă însă numai ale unor scheme dialectice. Teza: „Electronul este particulă” și Antiteza: „Electronul este undă (non-particulă), plus Sinteza: „Electronul este și particulă și undă” se referă la triada electron, particulă, undă, față de care contradicția dintre Teză și Antiteză exprimă *opoziția* dintre particulă și undă, fără nicio implicație speculativă.

Teza: „Spațiul este continuu”; Antiteza: „Spațiul este discontinuu” (non-continuu) și Sinteza: „Spațiul este continuu și discontinuu” exprimă o schemă triadică dialectico-speculativă, căci „discontinuu-ul” este o reproducere catoptronică referitoare la același Spațiu (continuu și discontinuu = aspectul opozițional).

Schemele dialectico-speculative tetradice de genul: D (dimineța), P (la prânz), S (seara) și N (noaptea) utilizate frecvent în terapiile obișnuite, cu precizarea, uneori a opoziției dintre P și N, ca și cele de tipul P (Primăvara), V (Vara), T (Toamna) și I (Iarna) denotă și anumite aspecte speculative, de repetări catoptronice ale unor simptome sau de inversări catoptronice previzibile.

Schema tetradică a temperamentelor S (sangvin), C (coleric), M (melancolic) și F (flegmatic) nu se găsește ilustrată ca atare, ci numai în combinații, de exemplu: CS (colerico-sangvin) sau SC (sangvino-coleric) și MF (melancolico-flegmatic)

sau FM (flegmatico-melancolic), formându-se astfel cupluri opoziționale cu precedente și succedente determinate, caracteristice opoziției fundamentale dintre boală și sănătate.

Ciclicitățile astronomice tetradice erau cunoscute încă din Antichitate și erau folosite, de exemplu, pentru prevederea eclipselor de Soare sau de Lună și aveau aplicații în astrologie.

Cele patru „elemente”: Pământul, Apa, Aerul și Focul au stat la baza construcțiilor antice grecești ale teoriilor ontologice, ca și cele patru substanțe componente ale circuitelor fiziologice: apa, aerul, sângele și limfa, prin ponderea cărora erau diagnosticate diferitele maladii.

Sf. Toma din Aquino are o schemă demonstrativă tetradică pentru câte un enunț pus la îndoială (*Videtur quod non...*), după care urmează (1) un argument (*Enim*, căci, deoarece); (2) o completare (*Praeterea*, în plus); (3) un contraargument (*Sed contra*, dar împotriva) și (4) răspunsul (*Respondeo*, răspund). Repetarea acestei scheme tetradice după fiecare enunț pus la îndoială este obositoare, după cum o spune de altfel chiar mai dur autorul însuși în *Prologus* (*repetitio fastidium generabat in animis auditorium*). Dar intenția era de obișnuire a începătorilor cu arta argumentării și a respingerii în manieră scolastică a oricărei probleme.

Este evident aici aspectul contradictoriu, chiar de la început, al unei teze și al negației sale. Hegelian vorbind, avem aici o afirmație și o negație, apoi afirmarea negației („căci” și „în plus”), după care urmează negarea negației (dar împotriva) și argumentarea afirmației. Aspectul dialectic este evident, iar cel speculativ rezidă în reproducerea catoptronică a negării negației prin afirmație. Schema dialectico-speculativă tetradică este aplicată de Sf. Toma la sute de enunțuri în tot cuprinsul celebrei sale *Summa Theologiae*.

Ceva asemănător a încercat să facă și Constantin Noica aplicând în diferite domenii o schemă tetradică de forma: 1) temă; 2) antitemă; 3) teză și 4) temă regăsită.

Noica oferă exemple în care cele patru componente ale Schemei, numită „cercul dialectic”, sunt de tip categorial, uneori chiar categorii din „tabla” lui Immanuel Kant. 1) Tema: Totalitate; Antitema: *Pluralitate*; Teza: *Unitate* și 4) Tema regăsită: *Totalitate cantitativă*; la Kant era: 1) (Teză) *Unitate*; 2) (Antiteză) *Pluralitate*; 3) (Sinteză) *Totalitate*. Se observă diferențele: inversarea ordinii categoriilor; „desfășurarea” ordinii în patru și, respectiv, trei componente; intitularea lor cu denumiri care sugerează, în mod evident, context propozițional, căci altfel nu se explică terminologia dialectică. Căci între categorii există *contrarietate*, nu *contradicție*. Dar, oricum, există un fel de justificare inversă a (sintezei) prin (teză) și (antiteză), notația fiind a lui Kant, care se transformă în temă, antitemă, teză și tema regăsită. Aspectele dialectice și speculative ale acestei scheme, cel puțin terminologic, rezidă în opoziția Temă-Antitemă (pentru dialectică) și Temă-Temă regăsită (cu completări) pentru reproducerea catoptronică.

Schemele dialectico-speculative pentadice, în ciuda complexității lor, au numeroase aplicații în toate domeniile, constituind, după terminologia lui L. Wittgenstein, „osatura Lumii” (*das Gerüst der Welt*), eșafodajul pe care a fost construită Lumea, începând cu distanțele astronomice, orânduirea și mișcarea

astrelor, distanțele de cvintă în muzică, proporțiile și structurile pentadice și pentagonale în arhitectură și în toate domeniile artistice, în medicină, antropologie și sociologie ș.a.m.d.

Schemele pentadice sunt adesea productiv-„constructive”, cum le-am numit, dar, de regulă, sunt „proiective” și au fost, ca atare, cunoscute de mult, dar fără a li se cunoaște semnificația și importanța, încă de pe vremea pitagoreicilor.

A devenit un loc comun, de exemplu, faptul că au existat cinci formațiuni sociale: 1) Comuna primitivă; 2) Sclavagismul; 3) Feudalismul; 4) Capitalismul și 5) Comunismul; că ultima formațiune este un fel de reproducere catoptronică a celei dintâi; că toate sunt opuse; că între ele sunt relații de precedentă și succedentă, de excludere reciprocă, dar și combinații neașteptate, însă existente până în zilele noastre, între acestea, cum sunt cele dintre capitalism și sclavagism, comunism și feudalism sau capitalism și comunism. Sunt o mulțime de reproduceri catoptronice ale unora dintre ele în celelalte, care ar trebui să dea de gândit. Nu intrăm în amănunte, căci formațiunile social-politice țin de domeniile Realității și ale Existenței Reale.

Dar trebuie reamintită aici schema dialectico-speculativă a celor cinci componente ale Credinței Creștine, mai ales acum când apar tot felul de scrieri despre Religia Creștină în „limitele Rațiunii”, făcându-se abstracție totală de coordonatele noetice ale Speculațiunii.

Cele cinci Evenimente Neotestamentare sunt: 1) Bunavestire; 2) Nașterea; 3) Viața până la Moarte; 4) Învierea și 5) Înălțarea Domnului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. *Bunavestire* trebuie înțeleasă împreună cu toate evenimentele care prevestesc „legătura” (de la *religo, religare*) Transcendenței Divine, a Supersistenței cu Existența profană, care sunt, în mod obișnuit, în relație de opoziție. *Nașterea*, însoțită de evenimente cosmice, ilustrează unitatea opușilor (*coincidentia oppositorum*) în Persoana Divină a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu (*Hyos tou Theou*) și Fiul omului (*Hyos tou anthropou*), căci altfel nu poate fi explicată *Viața Lui*, cu minunile pe care le-a făcut până la jertfirea pe cruce, dar nici *Învierea*, opusa *Morții* („Cu Moartea pre Moarte călcând” = un fel de negare a negației) și nici *Înălțarea*, adică revenirea în Transcendența Divină.

Întrucât Mântuitorul este Calea (*he hodos*), Adevărul și Viața, iar Creștinismul s-a numit la început „Calea”, cei care cred cu adevărat în Iisus Hristos încearcă fiecare, după puterile sale, să-i urmeze Calea, adică încearcă reproducerea catoptronică a Vieții Sale, a celei Adevărate, fără de început și fără de sfârșit.

e) Sistemele dialectico-speculative

Fiecare formă noetică a Speculațiunii reprezintă și o formă de autoîntemeiere, de ilustrare a Deceestelui, începând cu cele cinci Supercategorii autologice care se exprimă pe ele însele, fiecare fiindu-și suficientă sieși, dar și celorlalte patru. Arheotomia, cu toate tipurile sale, este un fel de pătrundere a gândirii în intimitatea lăuntrică a fiecărei Supercategorii, pentru a-i speculativa alcătuirea și rostul de a fi ceea ce este. Relațiile între Supercategorii sunt modalitățile prin care se bazează fiecare pe

celelalte regăsindu-se reproduse catoptronic începând cu propriile lor negații sau negative de oglindire a lor „pe dos”, cum se zice. Schemele dialectico-speculative sunt un fel de eșafodaje, cum le-am spus, de temeieri pentru ridicarea fiecărei „construcții” speculative. Dar există și o formă a formelor noetice speculative prin care se întemeiază fiecare schemă dialectico-speculativă pe toate celelalte scheme diferite sau de același fel în cadrul sistemelor dialectico-speculative.

Prin analogie, cum s-a și făcut de obicei, putem considera că schemele dialectico-speculative reprezintă pentru Speculațiune ceea ce sunt raționamentele sau silogismele pentru Rațiune, iar sistemele dialectico-speculative ar fi analoge demonstrațiilor.

Sistemele dialectico-speculative sunt categorial-filosofice, dar pot fi elaborate și pe discipline filosofice. La Hegel, de exemplu, *Enciclopedia Științelor Filosofice* este sistemul ca atare, iar *Știința Logicii* și *Estetica* sunt sisteme disciplinar filosofice. Toate sunt elaborate însă pe baza schemelor dialectico-speculative (de fapt, mai mult dialectice decât speculative) triadice. „Înlănțuirea” acestora înseamnă întemeierea lor unele pe altele, justificarea lor ca precedente sau succedente ale celorlalte, făcând abstracție de faptul că, personalizate, categoriile care compun triadele trec unele în altele. Mai precis, sunt lăsate să treacă sau chiar obligate de către autorul sistemului, cu motivația că „așa stau lucrurile”.

Cele mai simple sunt *sistemele dialectico-speculative binare*. O primă încercare de alcătuire a unui astfel de sistem categorial-filosofic este *Tabla pitagoreică* a perechilor de opuși: finit-infinit; par-impar; unu-multiplu; dreapta-stânga; masculin-feminin; staționar-mișcător; drept-curb; lumină-întuneric; bun-rău; pătrat-oblong. Aceste perechi de opuși sunt considerate, zice Aristotel, ca principii ale obiectelor (*archai ton onton*). Adică, pe baza fiecărui cuplu, s-ar putea alcătui câte un „sistem” corespunzător unui anumit domeniu. Pornind, de exemplu, de la cuplul de principii (*archai*) masculin-feminin, fiecare fiind contrar (*enuntion*) celuilalt, prin combinarea lor (*mixis*) sau unirea contrariilor, de tipul *coincidentia oppositorum*, sau „sinteza” lor, se obține un al treilea ș.a.m.d. Concretizat, se poate porni de la cuplul (bărbat-femeie), ca în Cartea *Genezei* din *Pentateuh*, și se ajunge la familie, gintă, trib și popor. Iar, în cadrul acestuia, pornind de la cuplul (bine-rău), putem să ajungem la caracterizarea morală a fiecărei societăți, iar prin cuplul să zicem (dreptate-nedreptate), la caracterizarea juridică a societății.

Toate acestea ar fi reproduceri catoptronic, „proiective” sau „constructive”, mai mult sau mai puțin extinse (sistematice sau mai puțin sistematice), bazate pe anumite principii, ca puncte de plecare (*arche* înseamnă și „început”) ale unor domenii de referință ale Speculațiunii.

Aristotel menționează faptul că autorii Tablei pitagoreice n-au reușit să facă legătura dintre aceste principii și cauzele (*aitiai*), adică Temeiul care determină acțiunea acestora. În *Pentateuh*, Dumnezeu este cel care l-a făcut pe om (*causa efficiens*) din țărâna Pământului (*causa materialis*), după imaginea (*hat'eikona*) și după asemănarea (*kath'homoiosin*) Lui (*causa formalis*), ca să stăpânească tot Pământul (*causa finalis*).

Sistemele dialectico-speculative triadice, dintre care cel mai desăvârșit este sistemul enciclopedic al lui Hegel, indiferent de calitățile sau defectele lui, pornesc

de la o schemă triadică de bază de tipul: teză, antiteză, sinteză, în care, fără respectarea semnificațiilor originare ale celor trei componente, apar de regulă trei categorii sau Supercategorii. În sistemele cu personificarea categoriilor, Temeiul îl constituie autodeterminarea categoriilor sau Supercategoriilor (automișcarea, autodevenirea, autodezvoltarea lor), la Hegel autoraportarea Ideii absolute la Sine.

Concret, constituirea acestor sisteme se face prin alegerea unei categorii care să aibă valoare de principiu (*arche*), adică de început. Aceasta, fie că se dedublează în contrara sa, fie că se scindează în două contrare, este urmată de sinteza acestor cupluri contrare. Sinteza, la rândul ei, devine principiul altei triade ș.a.m.d. La Hegel se începe cu Ființa a cărei dedublare este Nimicul, iar sinteza acestora este Devenirea. Aceasta, considerată Ființa determinată (*Dasein*), devine categoria de început a celei de a doua scheme triadice. Aici însă Hegel intervine și deschide trei triade, identificând Ființa determinată și cu Ceva (*Etwas*), și cu Calitatea. Ființa determinată devine Ființă pentru altul (*Sein-für-anderes*) și, reunită cu Ființa determinată, devine Ființă pentru sine (*Fürsichsein*); ceva devine Altul (*Andere*), iar sinteza lor Infinitul (*Unendliche*); Calitatea devine Cantitate, iar sinteza lor devine Măsura (*das Mass*), care, la rândul ei, reprezintă Esența (*das Wesen*). Și, făcând abstracție de triadele intermediare, Esența devine Fenomen, iar sinteza lor Realitatea. După care se trece la Concept (*Begriff*) ca sinteză între Ființă și Esență.

Fiecare trecere își are Temeiul atât în triada următoare ca sinteză, cât și în triada precedentă ca început. „Întrucât Conceptul, zice Hegel, s-a arătat a fi adevărul [sinteza] Ființei [teza] și Esenței [anteteza], care s-au reîntors în el ca în Temeiul lor, *invers*, Conceptul s-a dezvoltat din Ființă [teză inițială] ca din Temeiul său”. Adică, Sistemul dialectico-speculativ oferă o dublă întemeiere a fiecărei categorii sau Supercategorii atât prin Schema dialectico-speculativă precedentă, cât și prin cea succedentă. Raportările contrare dintre categorii și Supercategorii, ca teze și anteteze, ilustrează caracterul dialectic al sistemului, iar faptul că acestor raportări (triadice) le-ar corespunde și ceva din domeniul de referință al Speculațiunii, care să fie reprodus catoptronic, ar garanta și caracterul speculativ al sistemului. Rămâne discutabil doar începutul, prima categorie. La Hegel, Ființa (în accepția lui) ar fi cea mai simplă categorie, la Fichte Eul ș.a.m.d.

Se observă însă că majoritatea triadelor enumerate mai sus n-au niciun suport referențial, ci sunt simple raportări inacceptabile între categorii. În plus, trecerea de la o schemă triadică la alta nu se reduce la preluarea sintezei precedente ca teză în triada succedentă, ci presupune interpretarea ei arbitrară, de fapt înlocuirea ei cu o *alta* sau chiar cu *altele*. În această „înlocuire” rezidă, principial, sursa aplicațiilor sofistice ale Schemelor dialectico-triadice, chiar dacă ele ar fi corecte.

Sistemele dialectico-speculative tetradice au fost de regulă de inspirație kantiană, tetrada fiind o reproducere mai mult sau mai puțin catoptronică a Tablei categoriilor: Cantitate, Calitate, Relație și Modalitate cu sau fără referință directă la triadele de categorii subordonate acestora.

Tudor Vianu, de exemplu, adept al kantianismului în genere (a scris *Istoria esteticii de la Kant până astăzi*, 1934), considera că momentele constitutive ale operei de artă ar fi: 1) Izolarea; 2) Ordonarea; 3) Clasificarea și 4) Idealizarea. Izolarea (care amintește faza clasică de Clausturare a Meditației artistice) ar

garanta instituirea parametrilor *antitetici* spațio-temporali ai operei de artă; Ordonarea presupune referința la *calitățile* sensibile ale obiectelor; Clasificarea presupune *relațiile* și raportările de diferite tipuri între obiecte și reprezentările lor artistice, iar Idealizarea este *modalitatea* concretă, specifică fiecărei arte de a reproduce catoptronic realitatea existentă sau imaginară.

În cadrul Sistemului tetradic prezentat mai sus nu sunt utilizate Scheme dialectico-speculative.

Constantin Noica a încercat, cu ajutorul schemei sale dialectico-speculative tetradice, să elaboreze un fel de „sistem” al triadelor categoriale subordonate Cantității, Calității și Relației din Tabla kantiană. Utilizând următoarele prescurtări: T (Temă); AT (Antitemă); Tz (Teză) și TR (Temă regăsită), prezentăm următorul Sistem:

CANTITATE				CALITATE				RELAȚIE	
1) T	Totalitate			1) T	Nelimitație			1) T	Autonomie
2) AT	Pluralitate			2) AT	Negație			2) AT	Cauzalitate
3) Tz	Unitate			3) Tz	Afirmație			3) Tz	Inherență
4) Tr	Totalitate	⇒		4) TR	Nelimitație	⇒		4) TR	Autonomie

Făcând abstracție de faptul că Noica numește altfel categoriile din fiecare triadă și le inversează ordinea, se observă modalitatea prin care se trece de la o schemă la alta: Tema regăsită din prima schemă devine Antitema din schema succedentă ș.a.m.d. Se observă și faptul că Tema regăsită din schema precedentă nu este preluată ca atare în schema succedentă, ci este transformată (prin interpretare) într-o *altă* Antitemă. Prin astfel de interpretări (de regulă inacceptabile) se pot comite sofismele speculative din Sistemele dialectico-speculative tetradice în care se operează cu scheme.

Sistemele dialectico-speculative pentadice pot fi de mai mare sau de mai mică amploare. Trebuie menționat că și în cazul Sistemelor pentadice, și mai ales în cazul acestora, datorită complexității Schemelor pentadice nu se mai produce repetarea lor.

Pentateuhul, cele cinci Cărți ale lui Moise, după cum observase filosoful Constantin Noica, poate fi prezentat ca o Schemă pentadică dialectico-speculativă, ca o „structură a oricărei legende”, zice Noica, a „oricărui epos”, căci *Pentateuhul* este „povestea cea mare a lumii”. Schema este: 1) Geneza; 2) Exodul; 3) Leviticul; 4) Numerii și 5) Deuteronomul.

Noica se referă la Complexul de monumente ale lui Constantin Brâncuși de la Târgu Jiu, monumente ridicate în cinstea Eroilor Români din Primul Război Mondial, căzuți pentru apărarea orașului împotriva trupelor germane și austro-ungare, pe Podul de peste Jiu. Complexul este format din cinci monumente: 1) o

masă rotundă de piatră înconjurată cu scaune tot de piatră; 2) o poartă de piatră în forma unui arc de triumf; 3) o Biserică ortodoxă; 4) o coloană de piatră alcătuită din elemente romboidale; 5) o a doua masă rotundă de piatră, dar fără scaune. Asemănarea cu Schema *Pentateuhului* este frapantă și reprezintă o reproducere catoptronică sculpturală. A doua masă (*deutera thrapeza*) este o reproducere a celei de a doua legi (*Deuteronomos*), dar și a primei mese de piatră și conferă, prin interpretare, caracterul dialectic al Schemei pentadice: Coincidența începutului cu sfârșitul (*coincidentia oppositorum*), a închiderii unui ciclu și a deschiderii pentru altul, cu alte scaune (personaje).

Ceva asemănător încearcă și Alexandru Bogza în lucrarea *Realismul critic*. El pornește de la o interpretare a Tablei kantiene a categoriilor, căreia îi adaugă a cincea grupare de categorii, și anume „categoria muzicii”. Dar face și o interpretare pentadică a grupurilor triadice de categorii. „Categoria relațiunii”, de exemplu, este prezentată astfel: 1) nonopозиția; 2) opoziția progresivă; 3) opoziția maximă; 4) regresia opoziției și 5) negația opoziției care este egală cu nonopозиția (5=1). Schema aceasta poate fi aplicată la ordonarea sunetelor muzicale prin tonalitate (*diatonon*). În gama *do*, de exemplu, ordinea este următoarea: 1) *tonica* (primul sunet *do*); 2) *subdominantă* (*fa*); 3) *dominantă* (*sol*); 4) *sensibila* (*si*) și se ajunge din nou la 5) *tonica* (*do*) prin (5=1). În cadrul acestei ordonări, spre deosebire de înșirarea sunetelor pe bază de vibrații acustice pe secundă (*do, re, mi, fa...*), *tonica* tinde spre *dominantă*, iar *sensibila* spre *tonică*, ceea ce descrie ordinea ascendentă și descendentă din schema pentadică a „relațiunii” aplicată la sunete. Or, aceste „tendențe” sunt reperele armoniei în gama heptatonică, în care nu este permisă orice ordine a sunetelor, spre deosebire de muzica atonală.

NOTA 1. În lucrarea noastră *Pentamorfoza artei*, Editura Academiei Române, București, 1993 și ed. a II-a 2018, am prezentat Scheme dialectico-speculative pentru toate artele clasice: muzică, arhitectură, sculptură, pictură și literatură (teatru, poezie și proză) care pot fi considerate ca Sisteme dialectico-speculative „constructive”, în măsura în care sunt ilustrate prin opere de artă. Schemele au caracteristici evident dialectice, întrucât cele mai multe presupun forțe opuse și entități contrare, chiar conflicte și contradicții, și, pe de altă parte, sunt speculative, adică reproduceri catoptronice mimetice ale unor aspecte perceptibile senzorial sau conceptibile ale Existenței Nemijlocite sau ale Existenței Reale.

NOTA 2. Unele Scheme dialectico-speculative aplicate ca Sisteme în anumite domenii, cum este cel tetradic amintit al lui Constantin Noica, pe care îl numea el însuși „circular” sau „Cerc dialectic”, au particularitatea identității, într-o formă sau alta, a ultimului element cu primul, în Schemele pentadice (5=1), ca și la Alexandru Bogza. Astfel de Scheme pentadice circulare a aplicat Daniel Danielopolu în medicină: 1) starea normală; 2) starea de excitație; 3) starea de amplificare a excitației; 4) starea de inhibiție; 5) revenirea la 1) starea normală. Nerevenirea la (5=1) este caracteristică stării patologice. La fel a procedat Paul Postelnicu în domeniul telefoniei, (starea 3) fiind de „ambalare”, și Ștefan Odoobleja în domeniul psihologiei, (starea 3) fiind determinată de „principiul reversibilității” prin care a descris aferența inversă, numită și *feedback*.

(5=1) este o reproducere catoptronică a Identității Divine dintre Alpha și Omega (*arche kai telos*) în Persoana Mântuitorului din *Noul Testament*.

4. LIMBAJUL CATEGORIAL AL SPECULAȚIUNII

În ciuda faptului că Revelațiile se consideră că trec dincolo, transcend domeniul Intellectului și al Rațiunii (singurele cunoscute și acceptate) și, ca atare, sunt și inexprimabile, despre ele s-a tot vorbit, s-a scris, s-au clădit edificii, s-au înălțat monumente, s-au cântat imnuri și s-au pictat pereții peșterilor și ai templelor. Toate acestea sunt mijloace de exprimare și de comunicare ale Revelațiilor despre entitățile divine în „limbaje” specifice ale Speculațiunii.

Limbajele speculative vizuale se pare că sunt cele mai vechi, chiar dacă cele auditive, cum este și firesc, ne-au rămas necunoscute. Prin „limbaj vizual speculativ” înțelegem aici o modalitate de exprimare și de comunicare a unor entități transcendente sau transcendentale, subsistente sau supersistente, care țin de domeniile de referință ale Speculațiunii.

Mormintele din cele mai vechi timpuri (din paleolitic), în care trupurile au poziția chircită a nou-născutului, fiind uneori vopsite cu pigmenți naturali, erau amenajate ca un fel de locuințe, tot mai încăpătoare și tot mai bogate, pentru căpetenii și conducători, dovedesc credința în *Reînviere* – Supercategorie religioasă.

Desenele rupestre, datând dinainte de întinderea deșertului Saharian, alături de reproducerea catoptronică a unor scene din viața de vânător, redau personaje de mari dimensiuni față de cele umane, cu înfățișări și posturi deosebite care au fost interpretate ca reprezentând Supersistențe personificate.

Monumentele megalitice (menhire și dolmene) se consideră că sunt construcții destinate „adăpostirii” unor entități transcendente, invocării sau observării lor (dacă sunt celeste) la anumite date pe care le marchează așezarea blocurilor de piatră față de poziția Soarelui sau a unor constelații.

Piramidele, care se găsesc în toată lumea, și gorganele sunt morminte tumulare, care adăpostesc uneori trupurile decedate ale marilor conducători sau marchează locuri de cult (cele în trepte), de observație astronomică sau de ilustrare a unor cunoștințe geometrice sau fizice, dobândite de la entități transcendente cu care să țină legătura. De genul acesta este și „cortul mărturie” (*skine marturiou, tabernaculum conventus*) din *Vechiul Testament*, în care era și *Chivotul Legii* prin care vorbea Moise cu Dumnezeu.

Temple și Biserici au existat la toate popoarele civilizate. Sanctuarele și Altarele reprezintă locurile sacre destinate Divinității și slujirii Acesteia. Nu intrăm în amănunte, dar putem să amintim aici câteva tipuri de limbaje religioase (unele creștine) cu semnificații simbolice speculative: 1) *vizuale* (statuare, idoli și scene de cult; icoane, tablouri, desene murale; crucifixe, cruci, troițe, mudre, geisturi cu mâinile și degetele; prapori, stindarde, sceptre, cârje; lumânări, făclii, artificii); 2) *auditive* (sunete de clopot, de toacă, de clopoțel, de surlă, de trompetă, de tobă; orgă, cor, solist sau cantor); 4) *Olfactive* (tămâie, rășină, mirodenii, mir, flori); 5) *gustative* (anafură, lipie, azimă; vin, apă sfințită).

Prin simplificarea unor desene s-a ajuns la scrierea pictografică, în care obiectele, animale, persoane sunt reproduse catoptronic prin câteva linii. Unele dintre aceste pictograme, referitoare în special la Divinități ocrotitoare, au devenit *rune*, simboluri zugrăvite sau scrijelite pe arme, vehicule, corăbii, clădiri etc., considerate că au puteri magice.

Toate acestea sunt simboluri speculative prin care sunt reproduse catoptronic: entități divine transcendente, acte sacramentale referitoare la Supercategoriile diferitelor culte: Mântuire, Salvare, Pocăință, Închinăciune, Rugăciune, Victorie.

Există însă și simboluri fără caracter religios, naționale, militare, profesionale, nobiliare, politice, ocult, dar și științifice, ele pot semnifica și entități speculative de tipul Dreptății, Libertății, Infinității, care sunt evident supercategoriale.

S-a vorbit adesea și despre „puterea” simbolurilor speculative, despre „forța” lor benefică sau malefică, aceasta datorită caracterului catoptronic al reproducerii care poate fi atât de bine făcută, încât poate să determine identificarea reproducerii cu originalul. Așa se explică închinarea la idoli și la icoane, iar prin puterea credinței și a rugăciunii se explică și „forța” lor benefică sau malefică.

Este evident că o perioadă îndelungată din istoria omenirii, cel puțin în zona europeană și a bazinului mediteranean, gândirea predominantă a fost teologico-speculativă. Ridicarea marilor temple și a construcțiilor, dintre care unele n-ar putea fi realizate nici în zilele noastre, în ciuda tehnicii avansate, ocupau majoritatea timpului de care mai dispuneau populațiile primitive, după confruntările armate la care participau și după activitatea depusă pentru asigurarea mijloacelor de subsistență. Chiar dacă ar fi avut mai mult timp la dispoziție, primitivismul gândirii lor nu le-ar fi permis elaborarea vreunei teorii a gândirii speculative.

Începuturile gândirii filosofice în cetățile grecești din preajma Mării Egee au fost determinate de progresul acestor populații pe linie agricolă și meșteșugărească, cu utilizarea sclavilor, care îi scuteau de eforturile fizice, cu răgazul câtorva secole de stabilitate a populațiilor învecinate și, mai ales, cu renunțarea la ridicarea de construcții ciclopice, ceea ce dovedește o schimbare a tipurilor de credințe, dar și a modalităților de gândire. Este vorba despre perioada pitagoreico-eleată, în care predomina teologico-speculativul direcționat spre transcendență, pe care grecii antici, începând cu Socrate, au reușit s-o depășească, orientându-și interesul către cunoașterea de sine și a lumii înconjurătoare.

Este o perioadă, spre deosebire de cea homerică, în care filosofii greci, cel puțin după lucrările lor, parcă uitaseră de zei, chiar și de cei apropiați de pe înălțimile accesibile ale Olimpului. Și aceasta, tocmai când, vorba lui Aristotel, istoria le permitea răgazul de filosofare, căci „Somnul și odihna l-au făcut pe om înțelept”.

Așa se face că, în locul Speculațiunii, care i-ar fi condus pe greci dincolo de Lume, ei s-au apucat să studieze Rațiunea, și au făcut-o, cum se zice, cu mintea odihnită, ajungând la performanțe care ne par și astăzi miraculoase. Oricum, după câteva secole, după ce a tăcut până și Oracolul de la Delphi, tocmai când era să uite lumea că prin Grecia au trăit cândva filosofii, s-au trezit la viață neoplatonicienii, despre care am mai amintit câte ceva, căci, vorba lui Marx, prin Lumea mediterano-europeană, începuse să umble deja „fantoma” Creștinismului, cea mai elevată religie a tuturor timpurilor. Dar Lumea s-a dovedit că nu era pregătită s-o

întâmpine așa cum se cuvine, și nu este pregătită nici astăzi, după două milenii, deoarece îi lipsește artileria grea a filosofiei, logica sau teoria gândirii speculative, căci logica Intellectului și a Rațiunii nu se poate ridica la o asemenea relevanță, care conduce dincolo și deasupra Lumii și dincoace, în străfundurile Sale, spre Supersistența care este Unul, Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul.

S-ar putea spune, totuși, că neoplatonicienii dispuneau deja de un limbaj, moștenit de la Platon și de la Aristotel, care le permitea să exprime și să comunice Revelațiile pe care le aveau ei, după Meditații îndelungate, asupra Transcendenței Divine, asupra Unului (*to hen*), care era și Primul (*to proton*), cât și asupra Începutului (*arche*) și a Sfârșitului (*telos*) întregii Lumi (*cosmos*). Aveau, cum s-ar zice, punctele de reper pentru a depăși „povestea cea mare a lumii”, cum îi spunea Noica. Și au făcut-o în felul lor. Numai că au încercat, de cele mai multe ori, s-o povestească în limbajul de „lemn” (*horribile dictu!*) al Rațiunii, pe care o identificau cu gândirea în genere (*nous*), pe care latinii și apoi modernii au numit-o (greșit) *intellectus*.

Tot de la Platon au moștenit o modalitate lingvistică specială pentru a distinge ceea ce subsistă în sine și pentru sine (*auto kath' hauton*) de ceea ce exprimă un obiect oarecare. Din perspectivă lingvistică, dacă se pornește de la un cuvânt simplu, să zicem „masa” (*trapeza*), și se urmărește exprimarea elevației sale ideale, de a fi în sine și pentru sine, i se adaugă terminația „-teta” (*trapezoteta*). În mod curios, în românește, în loc de „-teta” se zice, prin inversarea silabelor „-tate”: liber, libertate; drept, dreptate; etern, Eternitate. Noi scriem expresiile supercategoriale cu prima literă majuscul. În limba latină terminația corespunzătoare este „-tas”: *verus, veritas; liber, libertas*.

Dar nu este o regulă generală, căci uneori „-tate”, ca în cazul „Infinitate”, cu pluralul „infinități”, poate să „degradeze” cuvântul la care se adaugă (*vide* și în loc de „Unul” „unitate”; „Absolut” „absolutate”; „Totul” „totalitate”). În aceste cazuri am optat pentru cuvintele fără terminația „-tate” (Unul, Totul, Infinitul, Absolutul), dar totuși „Eternitate”. Aceasta înseamnă că generalizarea utilizării terminațiilor specifice Supercategoriilor și respectiv genurilor de categorii: Cantitate; Calitate; Modalitate nu poate fi instituită, din cauza „decăderii” în timp, și ca atare: Relație, în loc de Relaționalitate; Timp, în loc de Temporalitate și Spațiu, în loc de Spațialitate.

S-ar putea folosi și adaosul „în sine” sau „în sine și pentru sine” la fiecare cuvânt utilizat supercategorial, dar și acesta poate să transfere cuvântului semnificația nedorită *ante rem* de tip platonice, ceea ce nu este cazul în contextul acestei lucrări în care expresiile se referă (în accepție aristotelică) numai la gândirea speculativă (*nous theoretikos*), adică la Speculațiune ca facultate a gândirii umane. Formele noetice ale Speculațiunii: Supercategoriile; Arheotomiile; Relațiile dintre Supercategorii; Schemele și Sistemele dialectico-speculative sunt gânduri, idei din mintea, din sufletul omului (*en te psyche*, cum zicea Aristotel), căci acolo este „locul ideilor” (*topos eidon*), nu separat (*choristos*) de mintea omului, adică în sine, ca la Platon și la Hegel.

Mai mult, formele noetice speculative „conviețuiesc” cu cele intelective și raționale. În toate Sistemele dialectico-speculative, explicațiile se dau în limbajul Rațiunii. Și, în privința celor din filosofia clasică germană, sursa lor este în *Critica*

Rațiunii Pure. După ce „deduce” Tabla categoriilor din clasificarea judecăților, „deducere” care ar putea fi considerată o reproducere catoptronică, chiar prin simpla lor comparație vizuală, Kant începe să dea explicații: „Aceasta este deci lista tuturor conceptelor originar pure ale sintezei...”, și o ține așa pe două pagini tipărite, după care urmează observațiile: „Cea dintâi este că tabelul, care cuprinde patru clase de concepte...”; „A doua observație. Există un număr egal de categorii în fiecare clasă, anume trei...”. Observațiile cuprind și ele încă patru pagini, în care Kant dă explicații pentru ceea ce se vede, adică pentru speculativizarea clasificării judecăților care devine Tabelul categoriilor. Dacă ar fi exprimat însă direct, adică nu prin explicații și observații, raportarea speculativă, ar fi trebuit să ajungă la obișnuitele contradicții: „clasificarea judecăților este Tabla categoriilor”, respectiv, „clasificarea judecăților nu este clasificarea judecăților”, căci dacă ar fi clasificarea judecăților, atunci n-ar mai fi Tabla categoriilor. Dar Kant nu intenționa să-l supere pe cititorul raționalist, ci urmărea să-i obțină acordul. Așa va încerca și Fichte, pornind tot de la Kant, adică de la Eul în sine, să explice în limbajul Rațiunii că Eul este egal cu NonEul, iar Hegel că Ființa este egală cu Nimicul. Stărnind, firește, indignarea raționaliștilor.

De altfel, Hegel o spune adesea, chiar cu referință la enunțuri de genul: „Ființa este Nimicul” sau „Ființa nu este Ființa”, că forma propoziției sau mai precis a judecății este nepotrivită să exprime Speculativul (*Ohnehin ist die Form des Satzes oder bestimmter des Urteils ungeschickt das spekulative auszudrücken*). Dar se exprimă în permanență numai prin propoziții. Poate că singurul loc, care îi plăcea și lui Constantin Noica, în care Hegel se exprimă nepropozițional este: „*Sein, reines Sein – ohne alle weitere Bestimmung*”. Numai că exprimarea aceasta, din păcate, nu este nici dialectică, nici speculativă, cum ar fi fost, de exemplu, exprimarea: „*Sein, reines Sein und Nichts, reines Nichts oder zusammen das Werden*”, ceea ce n-ar suna prea bine pe nemțește.

NOTĂ. Am cunoscut un singur gânditor care știa să vorbească și să scrie speculativ, adică nepropozițional. Acesta a fost Petre Țuțea. Este de ajuns să amintim aici lucrarea lui *Alchimia* din volumul *Bătrânețea și alte texte filosofice* (Edit. Viitorul Românesc, București, 1992), în care apar adesea șiruri de cuvinte, grupate în formațiuni *binare*, ca: „obiect-subiect”; „bine-rău”; „sacru-satanic”; *triadice*: „om-rasă-neam”; *tetradice*: „absolut-infinit-finit-transfinit”; *pentadice*: „elementul-atomul-particula-cuanta-unda”. Șiruri de cuvinte, de cele mai multe ori categorii filosofice și Supercategorii, pe care le și scria uneori cu literă mare la începutul cuvintelor și cu articol hotărât: „Dumnezeu”; „Absolutul”, „Unul”, „Destinul” ș.a.

Grupările de cuvinte apar înșirate fără nicio legătură (*anew symplokes*, cum zicea Aristotel) gramaticală, respectiv verbală, despărțite doar prin cratimă sau virgulă. Petre Țuțea considera că predicția ține de imperfecțiunea Intelectului [respectiv, a Rațiunii], de caracterul său „dialectic”, care presupune opoziția „adevăr-fals”, pe când Adevărul revelat este Absolutul, cu totul altceva decât „adevărul ca adevăre la obiect”.

Adevărul revelat, ideile, „lumina pură a Absolutului”, cum îi mai zice Petre Țuțea, nu poate fi exprimat prin limbajul obișnuit. „Ideile sunt închipuite de Socrate, în *Fedru*, ca fiind contemplate de zei și de suflete alese în câmpia Adevărului, fără

formă și culoare, iar Dante contemplă în tăcere, în Paradis, pe Dumnezeu ascuns în propria lumină”.

Ceea ce înseamnă că nici cuvintele simple, chiar dacă nu sunt în propoziții, nu pot exprima ideile [speculative], ci numai cele referitoare la Divinitate: Transcendența, Eternitatea, Unul, Absolutul. Petre Țuțea, având și talent oratoric, când vorbea despre Dumnezeu folosea și gesturi, arătând spre Cer: Dumnezeu!? Unul!, Totul!, Infinitul!, Eternitatea!, Absolutul! Și, într-adevăr, nu mai erau necesare propozițiile, și nici explicațiile, și nici observațiile. Ceea ce înseamnă că Petre Țuțea era conștient de caracterul autologic al Supercategoriilor, care se spun pe ele însele, care sunt propriul lor temei, adică Decestele ca atare, *alle ohne weitere Bestimmung*, cum s-ar zice în maniera lui Hegel. A se vedea și Alexandru Surdu, *Gândirea Speculativă*, Edit. Paideia, București, 2000, ultimul capitol.

În analogie cu situația din logica modernă a Intellectului (logica simbolică), s-ar putea spune că, de regulă, în Teoria noetică a Speculațiunii sunt utilizate două tipuri de limbaje: unul de bază, al Speculațiunii, categorial, nepredicativ, și un „metalimbaj” rațional, propozițional, explicativ. Din această cauză, raporturile de contrarietate dintre Supercategorii sunt exprimate, în sistemele dialectico-speculative, prin propoziții, respectiv judecăți contradictorii. Așa a fost nevoit să facă Immanuel Kant pentru exprimarea unei aplicații a schemei dialectico-speculative de tipul *coincidentia oppositorum* care, în limbajul Rațiunii, apare ca antinomie între teza „Lumea are început în timp” și antiteza: „Lumea nu are început în timp”. După exprimarea antinomiei, Kant trece, ca de obicei, la explicații și observații, de data aceasta nefiind nici el de acord cu acceptarea contradicției dintre exprimarea ca teză și exprimarea ca antiteză în limbajul Rațiunii a unei scheme dialectico-speculative care, în mod firesc, încalcă principiul non-contradicției valabil în domeniul Rațiunii la nivelul formelor judicative.

Altfel spus, în Sistemele dialectico-speculative, ceea ce justifică și această denumire, este vorba despre un limbaj supercategorial speculativ (de bază), referitor la domeniile antitetice și antiologice ale Speculațiunii exprimat în limbajul Rațiunii prin propoziții sau judecăți contradictorii, respectiv dialectice, care încalcă principiile gândirii raționale. Limbajul Rațiunii joacă rol de „metalimbaj”, de limbaj de exprimare a limbajului de bază speculativ, dar și de explicare, de comentare și tot felul de observații și incursiuni istorice, de justificare a terminologiei, de completare și, mai ales, de combatere a unor concepții contrare față de cele susținute de către autorul speculator al Sistemului. Cum s-a făcut întotdeauna, începând cu Aristotel, care i-a combătut pe toți înaintașii săi, dar mai ales pe învățătorul său Platon (*Amicus Plato, sed magis amica veritas*).

Raportul dintre limbajul speculativ și metalimbajul rațional este ilustrat frecvent în marile muzee ale Lumii, în preajma monumentelor străvechi sau cu ocazia unor manifestări folclorice sau mistice. Sarcofagul și mumia unui faraon, statuia monolitică a unui moai din Insula Paștelui, desfășurarea unei nunți marmariene sunt toate modalități de exprimare simbolică speculativă, prin reproducere catoptronică a unor Supercategorii ca: Moartea-Renaștere; Nostalgia Transcendenței sau Nunta Celestă, pe care le explică, pe înțelesul tuturor, câte o prezentatoare cu tot felul de date și observații care, de regulă, n-au nicio legătură cu

semnificația speculativă pe care o exprimă, pentru cine are ochi de văzut, aceste „exponate”. Cine nu are „ochii minții”, respectiv ai gândirii speculative, ca în butada cu Platon și Diogenes Cincul, nu „vede” *trapezoteta*, ci vede numai *trapeza*. Adică aude numai explicațiile prezentatoarei.

5. SEMNIFICAȚIA GNOSEOLOGICĂ A SPECULAȚIUNII

Fiind de acord cu Plotin, că gândirea și Ființa sunt identice (*nous de kai on tauton*), dar gândirea [speculativă] este Ființa ca fiind (*to ontos on* sau *to on he on*, cum îi zice Aristotel), este momentul să aducem precizările necesare. În primul rând, gândirea nu se reduce la cea speculativă, ea este și intelectuală, și rațională. Dar dintre acestea s-ar putea spune că cea speculativă este totuși în mai mare măsură Ființă decât celelalte, deoarece prin gândirea intelectuală înțelegem *cum sunt* cele gândite, prin cea rațională *ce sunt* acestea, dar prin cea speculativă *de ce* sunt așa cum sunt și ceea ce sunt cele gândite.

Speculațiunea constituie Temeiul Ființei, începutul (*arche*) și cauzele prime (*hai protai archai*, cum zice și Aristotel), dar și Sfârșitul (*telos*), ceea ce este valabil și pentru formele de bază ale Speculațiunii, pentru Supercategorii, cât și pentru Sistemele dialectico-speculative. Pentru primele implicit, pentru ultimele explicit. Implicit, fiindcă își au cauzele în sine, ca și Începutul și Sfârșitul (Infinitul, Eternitatea); iar ultimele, fiindcă încep cu Începutul și se termină cu Sfârșitul, iar motivația o constituie propria lor „desfășurare”.

Principial, s-ar putea considera că Speculațiunea cuprinde și Intellectul și Rațiunea, dar situația nu este aceasta. Speculațiunea constituie Temeiul Ființei, dar nu al oricărei ființe, ci numai al Ființei ca fiind, pe care Platon o considera despărțită de restul Ființei, și respectiv, al gândirii, cum zicea și Aristotel despre gândirea speculativă (*nous theoretikos*) că este clar diferită de restul gândirii, dar nu la fel de clar (*phaneron*) și despărțită de aceasta ca eternul de perisabil. Ceea ce înseamnă că formele gândirii speculative nu sunt Temeiuri dialectico-speculative ale celorlalte tipuri de Ființă. Și acest lucru a fost amintit deja; că la nivelul fiecărei facultăți a gândirii există forme care joacă rolul de cauze și temeuri, deducția axiomatică, de exemplu, în teoria formelor intelective, sau demonstrația în teoria formelor raționale. Dar formele gândirii speculative sunt propriile lor temeuri. S-ar putea spune că sunt „Temeuri de Temeuri”, că fiecare reprezintă Deceestele Deceestelui și nu Deceestele Cumestelui sau Deceestele Ceestelui.

Dar această situație n-a fost înțeleasă întotdeauna nici măcar de către Hegel, care include Intellectul și Rațiunea în Speculațiune, în forma triadei: Intellect, Rațiune dialectică, Rațiune Speculativă sau pozitivă. Dar originea multor confuzii pornește chiar de la Aristotel. Acesta, în *Metafizica*, vorbește, într-adevăr, despre Speculațiune (*theoria*) ca referindu-se la Ființa ca fiind, dar, enumerând toate semnificațiile Ființei în genere, dintre care numai aceea de Unul (*to hen*) este speculativă, se simte dator să trateze și despre celelalte și despre principiile și cauzele acestora, care nu mai sunt cele mai elevate (*hai akrotatai*). Așa se face că Aristotel tratează în *Metafizica* și despre cele patru cauze, exemplificate cu turnarea unei statui, dar și despre Primul Mișcător Nemișcat (*to proton kinoun akineton*), cu

evidente particularități dialectice (*to men esti to d'ouk esti*), care este cauza și principiul Universului (*Ouranous*).

Intrucât Primul Mișcător Nemișcat este identificat cu Divinitatea și aceasta cu Gândirea care se gândește pe Sine, adică se reproduce catoptronic, ea reprezintă și cea mai elevată (*akrotata*) formă a Ființei ca fiind. Ceea ce va spune și Hegel la sfârșitul Sistemului său despre „Ideea veșnică ființând în Sine și pentru Sine care se manifestă, se produce și se bucură veșnic de Sine ca Spirit Absolut”, după care va cita din *Metafizica* lui Aristotel. Dar și la Constantin Noica, în *Tratatul de ontologie*, se ajunge la „Ființa ultimă” sau „absolută” care este Unul.

Există însă și Sisteme dialectico-speculative „deschise” în care „desfășurarea” continuă, cu sau fără prefigurarea Sfârșitului. Schelling, în *Filosofia Revelației* (*Philosophie der Offenbarung*, 1841–1842), consideră că până și creștinismul, a cărui Revelație s-a făcut în *Noul Testament*, ar avea trei faze (căci Schelling lucra cu Scheme triadice): una a Sf. Petru, de care este legat Catholicismul; alta a Sf. Pavel (Paul), de care ar fi depins Reforma și a treia, care ar urma, a Sf. Ioan. Sunt remarcabile, mai ales pentru zilele noastre (Pandemia de Corona virus), versetele neotestamentare pe care le evocă Schelling: „N-am venit să aduc Pace, ci Sabie (*Non veni Pacem mittere, sed gladium*)”. Și acele vorbe teribile, pe care abia astăzi le înțelegem: „Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa. Iar dușmanii omului vor fi casnicii lui” (*Matei*, 10, 34 sq.). Doamne, dar orânduiala (*nomos*) casei (*oikia* sau *oikos*) este tocmai *oikonomia*, „dușmanul” care ar putea să ne aducă Sfârșitul. Căci Temeiul Sfârșitului este adesea mai evident decât al Începutului.

Gnoseologic vorbind, s-ar putea considera că Speculațiunea este facultatea gândirii prin care aceasta depășește (prin Revelație) Ființa ca Fenomen și Ființa ca Esență, dar fără să le suprimă sau să le înglobeze. Aceasta înseamnă că fiecare dintre ele își are propria sa istorie, chiar dacă ele au fost adesea identificate sau înglobate unele în altele. Iar în anumite perioade din istoria filosofiei și a umanității în genere, una dintre ele poate să fie prioritară. Vremea Rațiunii a fost, după Aristotel, cea mai îndelungată, a Speculațiunii n-a durat nici două secole, după Kant, iar a Intellectului este în plină desfășurare, după Frege și Russell. Ceea ce nu înseamnă că vreuna dintre ele a stat în „adormire”. Căci, oricum, conștient sau nu, fiecare dintre noi gândește, adică înțelege, raționează și speculativă, și o face fiecare, într-o măsură mai mică sau mai mare, după puterile sale. Și apoi, periodic, vin „semădăii”, cum le zicea Constantin Noica, adică filosofii care să dea seama de ceea ce s-a făcut sau nu.

Dar, tot în sens aristotelic, Ființa mai înseamnă și adevărul (*he aletheia*). Este vorba, firește, despre adevărul speculativ, nu despre semnificația rațională a valorii de adevăr (adevărat sau fals) a judecății, căci aceasta, cum constatase și Hegel, nu poate să exprime formele gândirii speculative, iar când se încearcă acest lucru, în manieră kantiană, se ajunge la antinomii. Și, într-adevăr, orice s-ar afirma sau nega despre o Supercategorie, să zicem despre Infinit, că „Infinitul este divizibil”, este valabilă și contradictoria, că „Infinitul nu este divizibil”, dar separat niciuna nu este adevărată.

NOTĂ. Noi am numit această situație „predicație inversă” raportarea predicativ-judicativă dintre noțiunile din Arborele lui Porphyrius de la specie la gen. Predicația directă este de la gen la specie, bazată pe relația prejudicativă (Denominația) „genul” se spune despre „specie”, de exemplu „viețuitor” se opune despre „om”, exprimată judicativ prin: „Omul este viețuitor” = judecată adevărată. Specia însă nu se spune despre gen, dar judicativ se poate afirma sau nega și genul despre specie: „Viețuitorul este om” și „Viețuitorul nu este om”. Niciuna însă dintre cele două judecăți contradictorii nu este adevărată, dar nici falsă. Ambele însă împreună sunt adevărate, căci „Viețuitorul este om și nu este (numai) om”. În loc de „nu este om” putem spune „este non-om” și atunci ajungem în situația dihotomiei platonice a genurilor: „Viețuitorul este om și non-om” (cf. Alexandru Surdu, *De la semnificația predicativă des relations entre le genre et l'espèce*, „Rev. roum. sc. soc.”, série de philos. et logique, tome 17, nr. 3, 1973). Dar „predicația inversă” poate fi pusă și cu schemele dialectico-triadice hegeliene de tipul „dedublării unului” (cf. Alexandru Surdu, *Zur logisch-klassischen Deutung der Hegelschen Triade*, Comunicare la al X-lea Congres Internațional Hegel, Moscova, 1974; republicat în Alexandru Surdu, *Cercetări logico-filosofice*, Edit. Tehnică, București, 2008).

În tinerețe (perioada de la Jena), prin acceptarea formulărilor antinomice ale lui Kant, Hegel va considera că „Cea mai înaltă expresie formală a adevărului și a științei este antinomia”, adică acceptarea „predicației inverse”. Dar aceasta nu este altceva decât formularea dialectică din perspectiva Rațiunii a unor forme ale gândirii speculative. Ulterior, începe să vorbească despre „Adevărul absolut” (*die Absolute Wahrheit*), despre „viața adevărului” (*Leben der Wahrheit*), despre „mișcarea” (*Bewegung*), „treptele” (*stufen*) și „realizarea” (*Realisierung*) Adevărului ca Idee (*die Idee ist die absolute Wahrheit*). Dar aceasta înseamnă că fiecare Sistem dialectico-speculativ are propriul său adevăr absolut, respectiv, speculativ. La Fichte: Eul, Dumnezeu ca persoană și Ființa absolută; la Schelling: Identitatea, Conștiința de sine, Inteligența, Indiferența, Absolutul și Dumnezeu.

În plus, ca și la Hegel, Adevărul speculativ are propria lui „viață”, „mișcare”, „trepte” și este, cum zicea tot Hegel, „mișcarea lui în sine însuși” (*die Bewegung ihrer an ihr selbst*). Adică Adevărul speculativ se identifică cu procesualitatea dialectico-speculativă a Temeiului și este Întregul (*das Wahre ist das Ganzes*). Aceasta, firește, în măsura în care Sistemele dialectico-speculative, cu personificarea sau nu a Supercategoriilor, sunt deductive sau evolutive. Dar și altfel, Adevărul speculativ este al Întregului, cum era Totul și Unul (*to pan kai to hen*) la eleați sau „învățătura Totul-Unului” (*die All-Eins-Lehre*) care apare și în scrierile vechilor indieni.

Dar și Aristotel face considerațiuni despre Adevărul speculativ în *Metafizica*, deși în genere se referă la adevărul și falsul judicativ. El considera că filosofia (primă) rezidă în cunoașterea Adevărului (*episteme tes aletheias*), mai precis în Speculațiunea despre Adevăr (*he peri tes aletheias theoria*), căci scopul (*telos*) Speculațiunii este Adevărul. Adevărul *acesta* se referă însă, față de cel rațional, la Eternitatea ca atare (*to aion kath' hauton*), și nu poate fi cunoscut fără să știm cauza (*ouden ismen de to alethes aneu tes aitios*). Iar cauza [sau Temeiul] altor cauze, cum este focul pentru căldură, este și cauză pentru adevărul celor succedente (*tois*

hysterois) și, ca atare, este „și mai adevărată” (*kai alethesteron*) decât acestea. Și Aristotel conchide că principiile Ființelor eterne sunt în mod necesar „cele mai adevărate” (*ton aei onton archas anagkaion einai alethestatas*), căci acestea sunt întotdeauna (*aei*) adevărate, nu au vreo altă cauză pentru a fi (*tou einai*), ci ele sunt cauze pentru toate celelalte. Și câtă Ființă are fiecare, tot atâta și Adevăr (*hosth'hekaston echei tou einai, houto kai tes aletheias*), care s-a tradus și platonice prin: „cu cât participă la Ființă, cu atât [participă] și la adevăr”.

Oricum, contextul este de inspirație platonice, deoarece „treptele” Adevărului: adevărat; mai adevărat și cel mai adevărat se găsesc și la Platon și au fost semnalate și de către Heidegger, care înțelege însă prin adevăr „neascuns” (*unverborgen*). El nu se referă la Aristotel, care vorbea despre aceleași „trepte”, deoarece interpretarea adevărului prin „neascuns”, oricât de ingenioasă ar fi, nu poate fi acceptată nici măcar la Platon, în afara alegoriei cu peștera.

La Platon însă, în dialogul *Kratilos*, apare o interpretare a cuvântului „adevăr” (*aletheia*) deosebită de cele curente, pe care le știa și Platon („neuitare” și „neascundere”). O interpretare numai în aparență etimologică (*ale-theia*), prin care s-ar înțelege Calea sau Drumul Sfânt (*via sacra*). Or, pentru grecii antici exista o singură Cale Sfântă, cea de la Oracolul din Delphi, iar legătura Acesteia cu Speculațiunea și cu Adevărul speculativ este frapantă.

Delegații cetăților care participau, odată la patru ani, la Sărbătoarea Jocurilor Pitice de la Delphi se opreau la 1) Izvorul sau Fântâna Kastalia pentru purificare (*katharsis*). Apa din abundență trecea prin diferite bazine amenajate (săpate) între cele două stânci de unde izvora. Apoi se încolonau și porneau, în ordinea precedenței prestabilite pe cetății, spre intrarea către Via Sacra, *He Ale thea*. He Ale, din care provine și gr. *Kalea* (Calea) și gr. *Alea* (ca și în limba română „Aleea”, pe care se merge (*vide* și fr. *aller*) în procesiune (gr. *aleai*, rom. *alai*). Alaiul presupune o „mișcare” ordonată, o „procesiune” care se face cu solemnitate.

„Mișcarea” începea cu intrarea pe porțile de cetate ale localității oraculare (*ho topos tou kristeriou*) și parcurgerea teraselor cu coloane și a micilor piețe mărginite cu clădirile, în formă de temple miniaturale, ale tezaurelor la care se oprea fiecare delegat (gr. *theorios*, lat. *speculator*) pentru a depune ofrande (gr. *theora*, lat. *speculae*). Se mergea încet și se înainta greu, cu multe opriri. Ceea ce infirmă total traducerea sintagmei *ale-thea* prin „alergare divină”, când Platon însuși folosește termenul *phora*, valabil pentru „mișcarea astrelor”, care numai „alergare” nu poate fi, cu toate că și „alergare” provine din „ale-”!

După care se ajungea la 2) Templul lui Apollon, care în vechime era al zeiței *Gaia*, a Pământului, din adâncurile căruia îi vorbea Preotesei Pitia. Dar Templul apolinic avea coloane imense îndreptate către Înaltul Cerului, cu acoperișul în forma vârfului de săgeată, căci Apollon luase în posesie falia telurică păzită de Piton, Dragonul zeiței *Gaia*, care se zice că era o Dragonă, numită *Delphines*, pe care a ucis-o. *Gaia* era o zeităte a traco-geților din Hyperboreea, care aveau ca totem Lupul (*lykos*) căruia i-au înălțat lângă Oracol o statuie. Dar și aceasta putea să fie o Lupă, o Lupoaică dragonă sau poate chiar *Delphines*. Oricum, jertfele trebuiau aduse învingătorului Apollon, care și el venise din Hyperboreea și se retrăgea acolo să hiberneze în fiecare an.

3) Oracolul era minunea pe care o așteptau toți grecii. Emanăția (*pneuma*) din falia telurică (*chaoma*), care le amețea pe preteșele Zeului și chiar pe Pitia care stătea deasupra ei pe Trepiedul de Aur al Celor Șapte Înțelepți. Și, căzută în extazul divinatoriu (*raptus mentis*), rostea cuvinte fără șir. Acestea însă, tălmăcite apoi de preoți și puse în stihuri, erau duse la Statuia Zeului din Templu, erau rostite peste Valea (provenită tot din *-ale-*) Marelui Kristerion de la Delphi și săpate apoi pe marmura de frontispiciu a Naos-ului Apollonian.

4) Teatrul (gr. *theatron*) era ca o prăpastie desprinsă din stâncă în semicercuri sub formă de trepte pe care stătea fiecare spectator (gr. *theoros*, lat. *spectator*) încremenit de frica arcașilor sciți de pe margine care te „săgetau” dacă nu-ți găseai locul, dar și de groaza lui Zeus al cărui glas „tuna” prin marea portavoce peste dealurile sterpe până spre thalasa Golfului Corint. Căci spectacolul (gr. *theoresis*, lat. *spectaculum*) tragediei antice era cutremurător pentru toți elinii. Și dacă Oracolul le vestea război, iar Zeul îi trimitea la luptă și le spunea că vor muri, cum au murit și Hector, și Achile, spectatorii voiau să moară și ei ca Eroii, pentru a fi cântați apoi în versuri ditirambe de poeți, jucați de actori, văitați de cor și flaute, dar intrați pe poarta Legendei pentru totdeauna.

5) Stadionul (gr. *stadion*, lat. *stadium*) era teatrul războiului în miniatură, cu lupte și curse, cu jocuri și alergări, cu învinși și învingători. Aici erau încununăți cu lauri și mării tragedieni, și mării luptători și erau purtați pe brațe, cum se duceau statuile de zei, în triumful care părea o adevărată victorie (gr. *nike*). Și tot așa s-au petrecut lucrurile și în războaiele adevărate, în care grecii luptau până la moarte și erau, în vremurile lor bune, mereu victorioși, așa cum prezicea Oracolul din Delphi.

Căci acesta era Adevărul speculativ al grecilor antici, nu era o simplă judecată despre viitorii contingenți care se putea adevări sau nu. Era producerea Ființei Lui, rezultatul reproducerii catoptronice pe Stadion a Victoriei de pe câmpul de luptă, rezultatul, dar și Drumul sau Calea Sfântă cu cele cinci „trepte” prin care s-a ajuns la El. Aceasta, începând cu 1) purificarea, cu starea de catharsis, de exaltare a profanilor care făceau primii pași spre propria lor Ființă desăvârșită, întemeiată pe coloanele unui 2) Templu care îi purta spre Înaltul Cerului, în Transcendență, dar prin 3) Oracol venea și din adâncul Pământului Pneuma Zeiței, tălmăcită în *sylloge*, prin împletiri măiestre de cuvinte, pe care 4) Theatronul le adâncea în străfundurile întunecate ale Sufletului, în Transcendentalitate, ca să fie astfel respectate și principiile dialectice ale unității contrariilor. Iar 5) Stadionul este oglindirea, speculativarea luptei și a Victoriei. Treapta a cincea a Ființei desăvârșite, întemeiată și adevărată. Acesta este Misterul, Miracolul prin care Oracolul din Delphi nu greșea niciodată, căci el nu numai că spunea Adevărul speculativ, dar îl și producea ca atare, și anume propriul său Adevăr speculativ al Ființei desăvârșite a Grecității Antice.

După ce au fost cucerite cetățile grecești, după ce au pierit elinii care credeau în zei, după ce a căzut Templul și s-a închis Teatrul, a tăcut și Oracolul din Delphi. Căci nu mai avea nici cine să vorbească (se zice că Falia din Kristerion s-ar fi închis) și nici cui să-i vorbească și o să tacă pentru totdeauna. Nemaivând Ființă, nu mai are nici Adevăr speculativ.

Este demn de remarcat faptul că reprezentarea catoptronică „constructivă” pentadică a complexului monumental de la Delphi presupune și terminologic apariția

numeroaselor cuvinte cu rădăcina grecească *theo-* și cea latină *spec-*, din care sunt compuse și gr. *theoria* și lat. *speculatio*. De exemplu, ofrandele se numeau *theora* pe grecește (lat. *speculae*); purtătorul de ofrande: gr. *theoros* (lat. *speculator*); spectacol: gr. *treoresis* (lat. *spectaculum*) etc. Toate au legătură cu verbul gr. *theoreo* care înseamnă a speculativa (lat. *specular*, *speculari*). Altfel spus, tot ce se petrecea la Oracolul din Delphi era speculativ, ca și Ființa care se înfiripa, ca și Adevărul care îi corespundea. Toate erau întemeiate, se bazau unele pe altele, ca de la cauză la efect, ca de la cauze de cauze, cum zicea Aristotel, pe diferitele trepte ale Adevărului, cel mai elevat, să zicem de gradul cinci, era Zeul. Dar nu orice Zeu, ci acela în care credeau grecii, pentru care se și purificau în apa Kastaliei, lepădându-și hainele pline de praf și îmbrăcând hlamida albă a curățeniei trupești și sufletești. Aceasta, spre deosebire de turiștii din zilele noastre, îmbrăcați în blugi, care calcă cu adidașii plini de bălegar și cu sufletele nespălate pe *Via Sacra*, pe Calea Zeilor și a Eroilor Elini, și se întreabă dacă grecii credeau sau nu în oracole și ghicitori.

Urmărind însă corespondența, menținută până în zilele noastre, dintre *theo-* și *spec-*, ne putem întreba, pe bună dreptate, care este semnificația lor originară. Mai cunoscută ne este *theo-*, cu toate că opțiunea limbii române a fost pentru *spec-*. Și ne este mai cunoscută nu numai etimologic, ci datorită substantivării lui *theo-* în *Theos* care însemna Zeu și apoi Dumnezeu (*ho Theos*) și este Cauza Primă (*proteaitia*) și Primul (*to proton*) și pe linia Adevărului speculativ, pe treapta cea mai înaltă *ho alethestatos*.

În privința lat. *spec-* îl avem numai pe *Speculum* (=oglină) pierdut în limba română, și pe *speculativus*, pe care l-am reținut. Dar, dacă aplicăm și la *spec-* terminația corespunzătoare, singular masculină *-us*, în loc de Zeu, obținem *Specus*, care înseamnă „peșteră”, „cavernă”. Și ne întrebăm, pe bună dreptate, dacă nu cumva *Specus* a însemnat la început tot Zeu, un zeu care locuia în peșteră, într-o falie telurică. Așa cum trăia și Zeița Gaia și Dragona Delphines, dar a trăit o vreme și Salmoxis, ca și Epimenides, și toți zeii și oamenii pe vremea ultimei glaciații.

Și se poate face astfel și legătura (la care nu s-a gândit Heidegger) dintre Adevărul speculativ și alegoria cavernei (*specus*) a lui Platon, cu treptele sale de Adevăr. Dar nu pe linia aspectelor vizuale, cele mai apropiate de semnificația originară a Speculațiunii, care conține într-adevăr și componenta *-orao*, dar o conține și pe *theo-*, pe care Platon, dacă n-a uitat-o, n-a mai ajuns s-o trateze în alegorie. Căci, după ce ai ajuns la lumina din afara peșterii, pe care Platon n-o numește totuși, ceea ce recunoaște și Heidegger, ca fiind „cea mai adevărată”, îți pui, în mod firesc, și întrebarea despre cauza luminii. Adică, aristotelic vorbind, despre „cauza cauzei” și ajungi, dacă ești grec și crezi în zei, la treapta cea mai înaltă de Adevăr Speculativ, la Helios, care, ce să vezi, era tocmai Strălucitorul (*Phoibos*) Apollon Hyperboreanul de la Delphi. Și, în legătură cu etimologiile despre cuvântul *aletheia*, trebuie să ne aducem aminte că Apollon era fiul zeiței *Lethe*, personificarea „uitării” din varianta *a-lethe*, a „neuitării” ca adevăr. Ceea ce Platon știa din copilărie, dar acceptase varianta speculativă *alle-thea*, adică *via Sacra*. Ceea ce pe Heidegger, ca ateu, nu-l mai interesa.

Revenind însă la Peștera (*Specus*) lui Platon, este momentul să ne referim la aspectul acustic al reproducerii catoptronice care este *ecoul*. Ecoul este un fel de

antistrigăt (gr. *antiboe, antiboama*), căci de regulă se strigă când se așteaptă ecoul. Antistrigătul „oglindește” sonor strigătul, seamănă cu el, dar este altceva, și nu seamănă întru totul. Și se întâmplă să aibă „grade” de asemănare, în genere tot mai slabe, până când se stinge. Adică tot mai neadevărate. Dar primul antistrigăt s-ar putea spune că este cel mai adevărat, fără să fie însă identic cu strigătul inițial.

Se știe că deasupra intrării în Templul de la Delphi era un Epsilon, o literă „E”, la început de lemn, de bronz și apoi de aur. Se spunea că Epsilon era deasupra celebrelor *Sylloge* ale celor șapte înțelepți, care începeau cu *gnothi se auton* (Cunoaște-te pe tine însuți).

Epsilon este și semnul grecesc pentru cifra cinci și, din perspectiva noastră, dialectico-pentadică speculativă, ar însemna cele cinci trepte ale Adevărului speculativ grecesc, ca și cele cinci monumente ale complexului de kristerion de la Delphi. Dar putea să fie și prescurtarea, utilizată frecvent pentru „ei”, adică „esti”, din *sy ei* „Tu ești”, cum se făcea în scrierile vechi pentru a economisi spațiul (se scria cu majuscule, fără punctuație și fără despărțirea cuvintelor, cu multe prescurtări și apoi cu spirite și accente).

Dar „tu ești” nu pare o formulă de adresare „în semn de respect” față de Zeu, cum vrea Plutarch să credem, căci nici „Cunoaște-te pe tine însuți” nu se adresează Zeului. Ci acestea sunt, dimpotrivă, răspunsuri ale Zeului la anumite întrebări. Sunt un fel de ecouri ale întrebărilor întoarse ca-n oglindă. Și care ar trebui să fie întrebarea pentru care să se primească răspunsul „Tu ești”? Cea mai firească pare: „Cine ești?” Pe care cineva o adresează la gura Peșterii sau a fisurii telurice din care se aud parcă voci. *Tis ei?*, ar putea fi strigătul („Cine ești?”), iar ecoul ar zice *Sy ei* („tu ești”), *gnothi se auton* („Cunoaște-te pe tine însuți!”). Și astfel s-ar „lega” și cele două *Sylloge*. Și s-ar face, în mod firesc, și legătura dintre Adevărul speculativ și Ființa de la care ar trebui să se pornească. De la *om*, de la *anthropos*, căci numai pentru el există adevărul (*he aletheia*) și Acesta există numai cât există omul, iar Adevărul speculativ al Elinului cât a existat grecul antic, cât au existat Zeii în Sufletele și în credințele celor care veneau să se închine la Delphi, cât a existat Oracolul și cât timp acesta mai vorbea înainte de a intra pentru totdeauna în lumea uitării, a Zeiței *Lethe* care era și mama Strălucitorului Apollon. Poate că Adevărul speculativ nu înseamnă „neuitare”, însă uitarea este moartea Lui.

Adevărul speculativ al grecilor a durat câteva secole, adevărul Creștinismului are mai mult de două milenii și a fost încercat mai greu decât cel grecesc, dar a rezistat și a rezistat, deoarece „treapta” sa „cea mai adevărată”, Duhul Adevărului (*To Pneuma tes Aletheias*) este tocmai Dumnezeu, „Părintele Cerului și al Pământului, al tuturor celor văzute și nemaivăzute” (*Poieten ouranou kai ges, oraton te panton kai aoraton*). Este Supersistența și Subsistența, este Unul, Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul. El este Începutul și Sfârșitul, de la Alfa la Omega, este tot Alfabetul grecesc și toate Alfabetele Lumii față de enigmatica literă Epsilon de la Delphi.

S-a spus despre Creștinism că este Religia Absolută și reprezintă Adevărul Absolut, o Religie Revelată, prin Revelația directă, Divină, prin „Întruparea Unului”, cum îi zice Constantin Noica. Revelația Divină este relatată în *Noul Testament* care este *Cartea Sfântă* a Creștinismului, care poate fi rezumată, din

perspectiva gnoseologică a gândirii speculative, prin mărturia lui Iisus Hristos: „Eu sunt Calea și Adevărul și Viața” (*Ego eimi he hodos hai he aletheia kai he zoe, ego sum via et veritas et vita*). Și trebuie să amintim faptul că, la început, Creștinismul se numea „Calea”, *Via Sacra Domini*, care ne amintește de *ale-theia* lui Platon și de *hodos theia* de la Delphi. Deosebirea este că, la creștini, Calea Sfântă este a Domnului Iisus Hristos și nu este trasată pe coasta vreunui deal, și nu este ornată cu monumente, ci este în inima și în cugetul fiecărui creștin, este o reproducere catoptronică a fiecăruia după puterile sale, „constructivă”, căci fiecare își face propriul său „drum”, cât mai asemănător (*homoios*) cu Drumul Domnului, care este și el *pentadic*.

Calea Sfântă începe cu 1) *Bunavestire* și este o „treaptă” de coborâre a Duhului Sfânt, care este și Duhul Adevărului (*Pneuma tes Aletheias*), din Transcendența Divină spre Existența Profană, dar totuși „curată” a Fecioarei Maria: „*Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, Benedicta tu in mulieribus et Benedictus fructus ventris tui Iesu*”. 2) Nașterea Domnului Iisus Hristos a fost un eveniment marcat de fenomene cosmice semnificative pentru reprezentanții înțelepciunii orientale, care știau că era începutul unei noi ere astrologice, a Peștilor (*pisces*), din Marele An Cosmic pe care îl parcurge Soarele în 25.200 de ani tereștri, trecând prin dreptul fiecăreia dintre cele 12 constelații. 3) Viața Domnului Iisus Hristos, „Viața” Adevărului este trecerea prin cele cinci evenimente majore pământeano-celeste: a) Botezul; b) Schimbarea la Față; c) Cina cea de taină; d) Răstignirea pe cruce și e) Moartea, dar și prin: a) Comportamentele; b) Minunile și c) Învățăturile Sale pe care încearcă fiecare creștin, după puterile sale, să le urmeze prin reproducere catoptronică. După care urmează însă evenimentul creștinismului 4) *Învierea* lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, o reproducere catoptronică inversă a Schimbării la Față (*Transfiguratio*), adică transfigurația din Divin în Uman, față de prima (din Uman în Divin) și opoziția dintre Viața Veșnică Celestă și Moartea trecătoare umană, redată și ca un fel de „negare a negării” (cu „moartea pe moarte călcând”; *thanato thanaton patesas, morte mortem calcavit*). Și, în fine, 5) *Înălțarea la Cer*, retragerea Transcendenței din Existență, după Întemeierea Sacră a Ființei: „Dumnezeu Adevărat din Dumnezeu Adevărat” (*Theos Alethinou ek Theou Alethinou*). Ființa Absolută, Adevărul Absolut. Altfel spus: Calea, Adevărul și Viața, cele autentice: Calea Căilor, Adevărul Adevărului (*aletesthaton*) și Viața Vieții celei fără de sfârșit.

Spre deosebire de Adevărul speculativ al grecilor antici după al cărui sfârșit au făcut și Oracolul din Delphi, abia după desăvârșirea pentadică a Ființei Creștine, adică după Înălțarea Domnului, după ziua Cincizecimii începe expansiunea „oracolară” a Creștinismului, cu *Glosolalia* (vorbirea în limbi necunoscute) Ucenicilor lui Hristos la inspirația Duhului Sfânt și Cuvântările din marile areopaguri ale lumii antice. Și până astăzi, la Cuvântările *Urbi et Orbi* ale Papei de la Roma.

Cu toate că Adevărul speculativ a fost numit adesea și „absolut” de către autorii sistemelor filosofice dialectico-speculative, el se dovedește mai mult *relativ* și *propriu* fiecărui sistem. Dacă ne referim la Adevărul speculativ al diferitelor culturi, religii, societăți, El se dovedește și *perisabil*. Și, spenglerian vorbind, întrucât are și „viață”, trece prin diferite faze: de copilărie, adolescență,

tinerete, maturitate și bătrânețe (la primul capăt fiind nașterea, iar la ultimul moartea). Se poate vorbi și despre „renașterea” unor Adevăruri speculative ș.a.m.d. Ceea ce diferențiază și mai mult Adevărul speculativ față de cel rațional.

Deosebirea cea mai evidentă o constituie însă apariția Adevărului speculativ și la forme dialectico-speculative analoge celor noționale, care nu presupun afirmație sau negație și nici vreo adecvație sau comparație cu altceva, cum este cazul Supercategoriilor autologice. Dar nici Arheotomia nu presupune predicatie, fiind asemănătoare diviziunii platonice a genurilor. Motivul este, evident, acela de a fi forme ale gândirii speculative, ale Deceestelui, care își au Temeiul în ele însele.

Când apar și situații, ca cele menționate de către Aristotel, ale cauzelor (Temeiurilor) de cauze, și, ca atare, ale „treptelor” sau „gradelor” de adevăr (ca și la Platon), care au, în mod evident, o semnificație gnoseologică diferită, de asemenea, de semnificația formelor raționale (o noțiune nu poate fi mai mult noțiune decât alta și nici mai adevărată), atunci problema ar putea fi tratată din două perspective, una referitoare la mulțimea cauzelor de precedentă sau de succedentă și ar fi de gradul I cu o cauză; de gradul al II-lea cu două cauze ș.a.m.d., sau referitoare la Schemele dialectico-speculative: binare, triadice etc., care ar putea fi numite dublu sau triplu Adevărate speculativ. N-am întâlnit nicio tratare a unor astfel de probleme.

S-ar putea pune, firește, și problema falsului speculativ, tot în analogie cu cel rațional. Ea nu apare în Sistemele dialectico-speculative, care au toate pretenția de a trata numai despre Adevăr, cu sau fără trepte, mai mult sau mai puțin evolutiv.

Se petrece, în aceste cazuri, ceva asemănător cu greutatea de acceptare a răului în lume, pe motivul că Dumnezeu n-ar fi intenționat să-l creeze și acceptarea unui fel de Anti-Dumnezeu (sau Anticrist) pe seama căruia să cadă răul. Tot așa consideră fiecare creator de sistem filosofic speculativ că al lui este bun și adevărat. Dar, tot așa cum Adevărul se întemeiază gradual, tot așa ar trebui să apară și falsul, dar, imitându-l pe Dumnezeu ca Demiurg, nici creatorul de sistem nu vrea să producă răul și falsul. Din această cauză nu se poate considera că într-un anumit sistem, să zicem al lui Hegel, este fals, de exemplu, faptul că Religia are ca precedentă Arta și ca succedentă Filosofia, deoarece la Hegel „așa stau lucrurile”, numai în alte sisteme „lucrurile stau altfel”.

Am vorbit însă despre „sofismele metodologice” datorate aplicării fără discernământ a Schemelor dialectico-speculative, de exemplu triadice, în orice domenii, chiar și acolo unde ele sunt evident nepotrivite. A reduce, de exemplu, dramele pasionale ale lui Shakespeare, care sunt toate pentadice, la numai trei părți, sau a considera că anumite structuri binare ar fi triadice prin sinteză (calitate, cantitate, măsură) este ca și când ai zice că mâna omului are numai trei degete sau, în loc de doi ochi, omul ar avea trei și așa mai departe. Acestea nu sunt erori, dar nu sunt nici falsuri ca atare, dar inexactități sunt și faptul că autorul le consideră ca fiind corecte îndreptățeste denumirea de „sofisme metodologice”.

Tot pe linie metodologică se poate vorbi și despre *aplicațiile* Schemelor dialectico-speculative în diferite domenii, începând cu cele cosmice, cosmologice și cosmogonice, multe referitoare la Transcendența cosmică, la începutul și sfârșitul lumii, dar toate acestea țin de domeniul Realității și vor fi discutate cu alt

prilej, ca și aplicațiile Schemelor dialectice triadice ale lui Schelling în domeniul magnetismului și al electricității.

Ceea ce nu trebuie omis aici, din perspectivă gnoseologică, este ceea ce am numit, în spirit kantian, Sistemele dialectico-speculative „constructive” față de cele simplu reproductiv, catoptronic. Căci este o mare deosebire între un Sistem descriptiv sau explicativ dialectico-speculativ al unui domeniu, mai mult sau mai puțin extins, antitetic, dialectic sau antiologic, cum a încercat, de exemplu Karl Marx în domeniul economiei politice capitaliste, în special engleze, care exista ca atare de câteva secole, și „construcția” speculativă, adică reproductiv catoptronică a unui sistem economic care nu există încă. Unul, să zicem, în care să nu mai existe exploatarea omului de către om. Astfel de sisteme au mai existat, chiar dacă nu erau dialectico-speculative, cele utopice, de exemplu sau cele literar-artistice à la Jonathan Swift. Dar să nu uităm nici de Atlantida lui Platon și nici de Statul său ideal.

Ceea ce nu înseamnă că sistemele dialectico-speculative „constructive” fără aplicarea lor n-ar avea o valoare deosebită sau că nu ar fi existat și alte Sisteme cu aplicații reușite sau care se aplică și în zilele noastre: făcând abstracție de Sistemul Socialismului Științific, despre care circula butada că dacă inventatorul său ar fi fost un savant autentic, ar fi făcut mai întâi experiența aceasta pe câini!